

Cena 1'50 din

Edinost

Uredništvo in uprava: Maribor, Kopalniška ul. 6 - Tel. 25-67 - Izhaja vsako soboto
Volja letno 36 din, polletno 18 din, četletno 9 din, za inozemstvo letno 50 din
Rokopisi se ne vračajo - Pošt. čok. rač. 11.787 Mariborske tiskarne d. d. Maribor
Oglaš po ceniku

»Angleški in francoski državniki so se nahajali pred izbiro: ali izguba časti ali nova vojna. Zrtvovali so čast, ali vojni se kljub temu niso ognili.«

Winston Churchill.

Poljedelstvo - gospodarska in politična moč kmeta

Prazne besede in topovi ne bodo nasitili ljudskih množic, pač pa kruh, ki ga prideljuje kmet

Čeprav vedo milijoni po celem svetu, da brez hrane človek ne more živeti, so vstajali in še vstajajo iz srede človeštva filozofi, ki pravijo, da so ideje tisto, kar giblje svet, kar vzdržuje življenje. Da temu ni tako, nas je posebno dobro poučila svetovna vojna. Takrat so do dobrega spoznale človeške množice, da hrane ne morejo nadomestiti prozne besede, bobneči topovi in tudi ne ves svet obsegajoča ljubezen. Če je brez materialne podlage. Povsod in vedno je prvo kruh, za katerim se stegujejo nežne otroške roke in, ki ga žveči starka v svojih brezobnih čeljustih. Kruh je začetek in konec!

Kruh pa raste iz zemlje; proizva ga kmet. Brez te proizvodnje bi narodi poginili drug za drugim, kajti manjkalo bi jim goriva za življenje.

Če pogledamo razmere v naši državi, lahko postavimo trditev, da je poljedelstvo naša osnovna industrija. Ko bi ustavili njeno obratovanje samo za eno leto, bi propadle vse druge industrije. Ako pa bi bilo naše poljedelstvo tako organizirano, da bi njega nosilci mogli zmanjšati produkcijo radi prilagoditve zmanjšanim zahtevam trga, potem bi bilo radi pomanjkanja in glada več smrti kakor v celi svetovni vojni.

Naravnost katastrofalne posledice bi

imelo torej za nas zmanjšanje, ali celo ukinitje poljedelskega obratovanja, posebno še, ko je način obdelovanja naše zemlje neracionalen in v mnogih predelih skrajno primitiven.

Če je poljedelska produkcija pri nas tako važen činitelj, potem je vsekakor kmečki element kot delovna moč v agrarnih obratih najvažnejša družbena sila v naši državi. Takšen vsaj bi bil zaključek iz prejšnjega. Če pa pogledamo stvar od blizu, opazimo, da je resničnost drugačna.

Kmečko prebivalstvo tvori pri nas 80 procentov vsega državnega ljudstva. Tem »kmetom« pa pripade komaj 49% obdelane zemlje, dočim imajo vso ostalo rodovitno zemljo v rokah nekmetje.

Iz tega lahko razberemo, da zasluga nikakor ni činitelj, ki odloča o položaju v družbeni zajednici, kajti kmetje bi morali imeti sicer odločilno moč. Kakor pa vidimo, te moči nimajo in je niti niso imeli. V splošnem niso dobili kmetje nikdar priznanja od strani tistih, katere hranijo s kruhom. Radi tega ni zavzemala vas na lestvici družbenih vrednosti nikdar onega mesta, ki bi ji pripadalo po njeni resnični vrednosti za družbo. Ta položaj vasi na družbeni lestvici se je do ločal zmiraj le po kmetški politični moči, ki je pa sploh ni bilo.

Zato se pa kmet za interese poljedelske produkcije nikdar ni mogel pošteno zavzeti, kajti ni sam odločal o svoji usodi, marveč so ga povsod zastopali ali boljše rečeno ne zastopali ljudje, ki niso bili z zemljo niti malo povezani. Radi tega moramo ugotoviti, da je naše poljedelstvo le slabo napredovalo, saj obstajajo cele pokrajine, v katerih orje še vedno lesen plug in to najprimitivnejši! Zato pa je produkcija agrarnih artiklov tako skromna, da nam zadá hud udarec vsaka slabša letina in, da morajo takrat naši ljudje v gotovih predelih celo stradati. Kaj bi pomenila takšna pomanjkljiva produkcija v eventualni vojni, to nam spričujejo najbolj nazorno izkušnje iz pretekle svetovne vojne.

Poljedelski obrati nam dajejo torej kruh in so radi tega v gospodarstvu neobhodno potrebni. Delovna sila v poljedelski industriji je kmet, ki je najvažnejši činitelj v pridobivanju dobrin. Zato mora kmet zasesti ono stopnico v družbeni lestvici, ki mu po njegovi važnosti pripada, kajti šele tako bo mogel priti do tiste moči, ki mu bo omogočila dvigniti vrednost poljedelske produkcije. Čim bo to doseženo, bo pa že sama ob sebi odpadla bojazen, da bi zmanjkalo kruha. Er

milijoni Čehov in Slovakov toliko živcev, da so vzdržali ves pritisk in ...
Ves svet občuduje njihovo visoko moralo in zavednost, ki zagotavlja českoslovaškemu in slovaškemu narodu večni obstoj in nov preporod. Okrog 600 milijonov težko prisluženih kron so darovali na žrtvenik domovine, skoraj dva milijona mladeničev in mož je bilo pripravljenih, da prelje svojo kri za neokrnjeno dediščino.

Te dni je legla na Českoslovaško težka senca. Orožje je popadalo pred okamenele obraze, milijoni, ki so vse doslej verovali v zmagujočo pravico, so se zgrozili. Českoslovaška je hipoma ostala sama in celo slovanski bratje so požrešno planili po njej v najtežjem trenutku. Ta poljska gesta je zadela českoslovaški narod morda bolj živo kakor vse izdaje »zavezniških« držav. Vendar českoslovaški narod v neizmerni boli ni padel. Dal je največjo žrtev, kar jih more dati zgodovinski narod, vedoč, da si je vprav z tem zagotovil novo, lepše svačenje. Zopet prihaja v milijone duš mir, vera v sebe in zaupanje v zgodovino, ki še nikoli ni varala. In narod bo s hrepenjem pričakoval trenutka, ko bo preko svobodne zemlje zopet zmagovito zadonel hrušitski koral. dc.

Er

To sredo je izšel v Berlinu humoristični list »Die Brennessel«. Čeprav si humoristični list lahko marsikaj privoščijo, kar si drugi listi ne smejo, oziroma ne morejo, velja tudi za humor neki takt, neka etika. Je že res, da so lahko danes v Nemčiji pijani zmage, ali kaj podobnega, kar so pa prinesle te nemške koprive, bi danes v Nemčiji ne smelo iziti. Tudi do sovražnika in premaganca je treba ohraniti neko pieteto.

Skoraj vsa izdaja omenjenega lista je »posvečen« predsedniku CSR, dr. Benešu. Ena najogabnejših karikatur je na 472. strani pod naslovom »Prager Schinken«. Tako nesramno še menda kulturni svet ni videl upodobljenega predstavnika katerekoli države. Skrupovalo se ne da popisati; presega vse meje še tako pokvarjenega okusa. Ne samo med Slovani, ampak po vsem svetu, hude žaluje ...
Erinije, grške boginje masčevanja, bi ne mogle nikoli tako sadistično plesati nad svojo žrtvijo.

Novi p. n. naslovniki, ki prejmejo list na ogled, naj ga izvolijo takoj naročiti ali vrniti!

NAŠE SOŽITJE Z NEMCI

na meji, ki jih je naselila tu tuja kolonizacija in ki jih je ustvarila nasilna germanizacija, se je v času od naše in njihove priselitve izpreminjalo in dobivalo vedno nove in drugačne oblike. Na te oblike so vplivali tako svetovni dogodki in svetovne ideologije, kakor več ali manj domača vprašanja, ki jih je prineslo sožitje dveh po gospodarski strukturi, po kulturi in narodnem zaledju tako različnih narodov.

Eno je gotovo: samo sožitje dveh narodov na tem tesnem prostoru kljub vsem razlikam ne bi privedlo do resnejših nesoglasij, saj stavi zemlja sama in življenje na njej dovolj vprašanj, ki zahtevajo rešitev od enega kakor od drugega naroda. To vprašanje postane zapleteno šele tedaj, ko se skuša en narod povzpeti nad drugega in mu radi ugodnih političnih prilik, zavladati.

Do prevrata so imeli Nemci, ki so bili tu ne le gospodarsko vodilni ampak tudi politično odločilni sloj, vsa sredstva za najbrezobzirnejše izkoriščanje v svojih rokah. In ideologija, ki je nastala, daleč od narodne meje, je povzročila, da so se teh svojih sredstev posluževali.

Prevrat jim je vzel politično moč in s tem je nastala ogromna izprememba, ki pa se je Nemci na svojo in na našo škodo niso zavedli. Nastala je zagrenjenost, ki je ustavila vse možnosti ugodnega medsebojnega sporazumevanja. S tujo ideologijo se je to nezaupanje še poglobilo.

Dobro vemo: narod sam tu na meji in med nami — v kolikor moremo radi pičlega števila o nemškem narodu med nami sploh govoriti — ta narod, to je nemški delavec ali nemški kmet ima vse pogoje za miren in neskaljen odnos do nas Slovencev ter ne predstavlja prav gotovo nikakšne narodne nevarnosti, četudi se ne zaveda, da je na tej zemlji prav za prav gost. Nevarna in za mirno sožitje nesprejemljiva je le ideologija, ali, če hočete, obmejna razlaga te ideologije, ki ni Slovanom le sovražna, ampak za nas tudi skrajno poniževalna. Človeku, ki se priznava k miselnosti, da smo Slovani zgodovinski gnoj, da smo, kakor smo brali v neki knjigi Slovenci brezzgodovinski nasledniki hlapčevskih plemen, takemu človeku pač ne gre naša gostoljubnost in s tako miselnostjo ne smemo delati nobenih kompromisov, saj bi bil vsak

Ponižani in razžaljeni

Napetosti zadnjih mesecev je z enim zamahom strla monakovska konferenca, ki je vzela českoslovaški republikli njene zgodovinske in prirodne meje. Zgodilo se je nekaj, česar doslej še zgodovina ni zabeležila in ki bo vplivalo na ves nadaljni evropski razvoj. Navidez se je ustvarila evropska diktatura štirih velesil, v kateri hočeta igrati vodilno vlogo Nemčija in Italija. Kako je mogla skupina Chamberlain - Daladier - Hitler - Mussolini sprejeti sklepe monakovske konference, je razumljivo le na pol. Za Nemčijo je bilo stališče jasno, italijanski odnos pa je preciziral Mussolini šele po Chamberlainovem romanju v Berchtesgaden. Niti Anglija nas ni presenetila, vsaj onih ne, ki poznajo tradicionalna pota angleške diplomacije in ki jim ni ušlo previdno Runcimanovo početje v Pragi. Nad vse pa nas je razočarala Francija, ki ni mogla ali ni hotela razumeti, da jo je Anglija izigrala proti Nemčiji. Anglija si nikoli ni želela oslabiljene Nemčije, kakršna bi ta po morebitni novi vojni nedvomno postala; vedela je, da bi se po taki vojni dvignil ruski in francoski vpliv njej v škodo. Zato nismo verjeli v to vojno kljub strahotni nevrozi, ki je zavladala po evropskem svetu. Če pa bi morda kljub temu izbruhnila, bi se prav nič ne čudili, ako bi se znašla Anglija na skup-

ni fronti z Nemčijo proti Franciji in Rusiji. To angleško politiko, ki bo po vsej verjetnosti zavoljo porasta nemške ekspanzivne sile sama težko plačala svojo usodno napako, je Nemčija znala genialno izrabiti proti Českoslovaški: ne zaradi sudetskih Nemcev, ampak zaradi angleškega zakulisja in francoske omahljivosti je morala pasti českoslovaška suvereniteta, ne da bi prizadeto državo sploh kdo vprašal, ali bo račun podpisala ali ne. Ultimati so deževali v Prago od vseh strani, tudi od »zaveznikov«, ki so ji ob prevratu vsilili sudetsko-nemške pokrajine, tudi od onih, ki so pred nekaj leti preperečili sklenitev nenapadalnega pakta med Nemčijo in Českoslovaško in obljubljali večne garancije, kakor od onih, ki so pred šestimi meseci praški vladi odsvetovali sprejetje »karlovarskega programa«, češ, branili vas bomo mi. Tisti, ki so zakrivali, da se českoslovaška vlada ni sporazumela z nemško, so sedaj zakrivali tudi njeno razkosanje, morda šele prvo etapo nemškega pohoda, ki bo zadržal skelečo rano tudi evropskemu zapadu. Spengler se očitvidno ni motil; bil je ozek le zato, ker svojega prerokovanja o degeneraciji zapada ni razširil tudi na Francijo in Anglijo. Tragikomedijske evropske diplomacije je zaenkrat končana. Sedaj se začneja tragedija in pospešeno bližanje k zadnji ostrini.

Kakor se človek vprašuje, kako neki so mogli evropski državniki pod krinko očuvanja miru kupčevati s samostojno republiko, tako se čudi, odkod so vzeli

na mirno sporazumevanje z nemškim narodom. A z ideologijo, ki jo nekateri označujejo kot ideologijo nemškega naroda ne more biti nobenega sporazuma.

Hitler je v Berlinu izjavil, da nima v Evropi nikakih teritorialnih zahtev več. Mi severni Slovenci smo to njegovo izjavo vzeli s posebnim zadoščenjem na znanje. Z ogorčenjem pa zavračamo vse tiste Nemce, med nje štejemo radi tudi

naše renegate, saj vemo, da z njimi nismo veliko izgubili, kakor tudi Nemci niso z njimi mnogo pridobili, ki se še danes obnašajo tako oblastno, kakor, da Hitlerjevim besedam ne bi šla popolna vera. Ti Nemci se — o tem smo prepričani — po krivem štejejo k njegovi ideologiji. ...
jad.

Povejte prijateljem „Edinosti“ da dobivajo list - začeni s številko 28. od 20. VIII. 1938. - samo tisti, ki so ga naročili in plačali, ali pa se pisмено obvezali, da bodo naročnino poravnali ob določenem roku! Medtem izišče številke še lahko dobijo, dokler je zaloga.

Uprava.

7 dni domaćih vesti

* **Umril je mons. dr. Jože Debevec.** Po daljšem bolehanju in težji operaciji je umrl mons. dr. Jože Debevec, pisatelj znanih »Vzorov in bojev«, prevajalec Dan tejeve »Božanstvene komedije« ter urednik katoliške leposlovne revije »Doma in sveta«; zadnje revije je urejeval med vojno in zadnje čase, ko je nastala pri reviji znana svetovnonazorska kriza. Pokojnik je bil eden naših najstarejših in cenjenih kulturnih delavcev.

* **Razstava slovenske knjige v Ljubljani.** Že od nedelje je v ljubljanskem Trgovškem domu odprta razstava povojne slovenske knjige, ki nam jo je pripravilo Društvo slovenskih književnikov. V otvoritvenem govoru je povdarjal predsednik France Kobler kulturno poslanstvo knjige, posebno v tesnobi, ki je prevzela male narode ob zadnjih razburljivih dogodkih. — Na razstavi je le izbor vseh knjig, le 3000 od dvanajstih tisočev, ki so prišle od leta 1918. na knjižni trg. Razstava obsega vse panoge duševnega dela; tako je ta razstava veren dokument močnega kulturnega dela Slovencev.

* **Splitska ladjedelnica** je dobila naročilo od vojne in mornariškega ministrstva, naj zgradi novo vojno ladjo, ki bo nekoliko večja od naše dosedanje največje ladje »Dubrovnik«.

* **Kongres za zaščito otrok** se je pričel v Beogradu. Prisostvujejo mu številni inozemski delegati.

* **Pohorski dom** s številnimi prireditvami bo v nedeljo 30. okt. v Mariboru. Namen prireditev je gospodarska osamosvojitve Pohorja. Dohodki teh prireditev, ki se bodo od letos dalje vršile vsako leto v Mariboru, so namenjeni za gradnjo letoviških hišic na Pohorju, ki jih bodo prodajali in oddajali letoviščarjem v najem.

* **V Mariboru** se je dne 3. t. m. pričela konferenca za gradnjo novega mostu čez Dravo.

* **Nemški gospodarski minister dr. Funk** se je mudil te dni v Beogradu radi ureditve gospodarskih vprašanj med Jugoslavijo in Nemčijo.

* **Po zadnjih ugotovitvah** je v Sloveniji 90 tekstilnih podjetij, ki zaposlujejo okrog 16.000 delavcev in delavk.

* **Državni odbor za proučevanje ljudske prehrane** je bil osnovan po odredbah ministra socialne politike in narod. zdravlja. Namen tega odbora, ki bo v vseh banovinah ustanovil podobore, je, proučiti vprašanje, kako izboljšati prehrano in jo spraviti v sklad s produkcijo.

* **Po zadnjih podatkih** je pri nas zaposlenih 140.766 tujcev, od katerih je delavcev samo 1469, torej samo 2%. Ostali pa so ravnatelji, prokuristi, tako zvani strokovnjaki itd.

* **Poceni kino** imajo v Novem Pazaru, kjer računajo za vstopnino 1 din, enkrat na teden dajejo pa brezplačno predstavo za žene.

* **Dnevi hrvatske knjige** se vrše prve dni oktobra v Zagrebu in mnogih drugih krajih Hrvatske. Na ta način si želi Matice Hrvatska zbrati denarna sredstva za izvršitev svojih prosvetnih nalog.

* **Spomenik kralju Aleksandru I.** so odkrili v delavski koloniji v Kragujevcu.

* **V Beogradu** so otvorili razstavo »Tri leta vlade dr. Stojadinovića«. Na tej razstavi hočejo pokazati, koliko je sedanja vlad dosegla na kulturnem, političnem, gospodarskem in socialnem področju.

* **Jugoslovansko gozdarsko združenje** je imelo svojo skupščino v Vinkovcih. Poleg mnogih drugih vprašanj so zlasti obravnavali vprašanje strokovno izobraženega gozdnega podmladka. Podružnica v Skoplju pa je s svojo resolucijo zahtevala, da država prevzame nadzorstvo nad nedržavnimi gozdovi na našem jugu, ker preti nevarnost, da bodo gozdovi radi neracionalnega izkoriščanja popolnoma uničeni.

* **Reprezentativna izložba slovenske knjige** v letih 1918—1938 je bila 2. oktobra v Ljubljani na svečan način odprta. Razstava je prirejena v okviru proslave 20letnice Jugoslavije.

* **Jugoslovanski Kurire poroča**, da bo vlada v pasivnih krajih in pa v krajih, ki trpijo radi suše, začela v občinah z javnimi deli, ki ih bo financirala država. Država bo izdala v tem smislu novo uredbo.

* **V Kragujevcu** so začeli štrajkati brivski in frizerski pomočniki radi nesporazuma z delodajalci ob priliki zaključka nove kolektivne pogodbe.

* **V Sofiji** so priredili razstavo jugosl. karikaturov. Ob tej priliki je mnogo naših umetnikov odšlo v Sofijo, kjer so jih zelo svečano sprejeli.

* **V Ribnici** na Dol. je požar uničil skladišče lesa. V bližini Rudeža in ljubli. področja bodo cenijo na prekmilijon din.

Predsednik ČSR dr. Edv. Beneš, odstopil

V sredo je odstopil pod silo razmer Masarykov naslednik, predsednik češkoslovaške republike dr. Edvard Beneš. Narodu je sporočil predsednikovo slovo po radiu ministrski predsednik general Syrovi; prečital je sledeče Beneševu poslovilno pismo:

»Žalostni dogodki zadnjih dni so najtežji v vsej dobi mojega dogodkov polnega triletnega predsednikovanja. Ti dogodki so nas legli na dušo, na srce in na razum, toda strli niso ne naše vere ne naših idealov do naroda in do države. Okoliščine za bodoče življenje našega naroda so se tako popolnoma spremenile, da čutim, da bi moje nadaljnje predsednikovanje moglo biti le ovira novim razmeram, v katere gre država. To velja posebno spričo mednarodnega položaja in glede na nagli razvoj sodelovanja z našimi sosedi. Sestavili smo novo vlado, ki bo vlada miru, reda, gospodarskega

prizadevanja in socialne obnove, vlada,

ki ji bo glavna naloga notranji razvoj države. Prepričan sem, da bo vlada imela pri tem prizadevanju uspeh. Zato vam, gospod ministrski predsednik, izročam v roke svojo ostavko, da ukrenete potrebne korake, ki jih zahteva položaj. Zahvaljujem se vam in vašim tovarišem za sodelovanje in vam želim velik uspeh. Popolnoma sem prepričan, da stopamo v novo dobo uspešnega dela in blagostanja nove češkoslovaške države in vsega češkoslovaškega naroda.«

Ob sedmih zvečer pa se je poslovil po radiu od ljubljenejega naroda odstopajoči predsednik sam in zadnjikrat je pozival državljane, naj služijo napredku in ohranitvi države.

Po ustavi češkoslovaške republike je prevzela vse funkcije predsednika republike vlada, ki pa lahko pooblasti svojega predsednika za izvrševanje funkcij predsednika republike do novih volitev.

Nemčija zaseda Češkoslovaško

Češkoslovaška se je morala ukloniti preveliki sili in sprejeti sklepe štirih evropskih državnikov v Monakovem. 1. oktobra takoj po polnoči so redne nemške čete prekorale mejo Češkoslovaške in začele zasedati prvi obmejni pas, ki leži na jugovzhodu Češkoslovaške. Z umikajočo češkoslovaško armado je odhajalo iz sudetskega ozemlja češko, deloma pa tudi nemško prebivalstvo, ki ni hotelo priti pod Hitlerjevo oblast; dočim je ostalo prebivalstvo sprejemalo nemško armado s slavloloki, z zastavami s kljukastimi križci in s Hitlerjevimi slikami po oknih. Od 3.—7. oktobra pa so bili zasedeni še ostali trije obmejni pasovi. Ozemlje je zasedala redna nemška armada; ni pa smela prekorati češkoslovaške meje nobena sudetskoneška prostovoljska legija. To pa ne zaradi medsebojnih obračunavaj, ki bi jih lahko povzročile te čete.

3. oktobra je imenoval kancelar Hitler Henleina za generalnega in civilnega komisarja sudetskoneškega ozemlja. Ko je prišel Henlein iz Berlina v Aš, so mu priredili ogromen paradni sprejem. Glavno ulico v Ašu so preimenovali po Hitlerju. Tudi vodja Hitler je obiskal brez boja zavzeto ozemlje. Najprej se je pripeljal v Cheb, drugi dan pa je bil že v Karlovih varih, kjer je ognjevito govoril zbranim množicam.

Češkoslovaška armada je odpeljala z obmejnega trdnjavskega pasu proti Nemčiji vse orožje, predvsem topove itd. Prišlo je tudi do incidentov. Praška vlada je obvestila mednarodno komisijo, da so sudetski legionarji s silo zavzeli mesto Češki Krumlov, ki ne spada v obmejne pasove. Požgali so orožniško postajo in več hiš. Na letališču v Chebu so Nemci aretirali 6 češkoslovaških častnikov in nekaj vojaštva, vas Grätzen pa so zasedle nemške čete pred določenim rokom. Vendar so se po posredovanju Nemci umaknili in počakali na določeni rok.

Zasedba tešinskega ozemlja po Poljski

Takoj, ko je zvedela Poljska za sklepe monakovske konference, je zasedla ozemlje na meji med Nemčijo, Češkoslovaško in Poljsko za vpad na tešinsko ozemlje na Češkoslovaškem. Obenem je poslala v Prago ultimativno noto, v kateri je zahtevala v kratkem roku nekaj ur, da ji Češko slovaška odstopi tešinsko ozemlje. Vlada v Pragi je na to, deloma pristala. Tješin je bil prepuščen Poljakom že 2. oktobra. Ostalo ozemlje pa bo dobila Poljska od Češke na podoben način kakor Nemci. Vendar bodo nastale pri dokončni razmejitvi težave, ker je zelo težko določiti kdo je Ceh in kdo Poljak, posebno v obmejnem pasu; kajti slovanski govorniki se tu prelivata druga v drugo. Zato bo razmejitev prepuščena plebiscitu. Poljski listi pa pišejo, da so zdaj dani vsi pogoji za večno prijateljstvo med Poljsko in Češkoslovaško.

Madžarske zahteve

Češkoslovaška je začela nadalje izpraznjevati 12.000 kv. kilometrov v Slovaški in Podkarpatski Rusiji, kjer prebivajo Madžari v večini. Vojaštvo je odstranilo žične ovire in odpeljalo na Slovaško topove. Nadalje se demontirajo na tem ozemlju vse češkoslovaške tovarne, ki bodo prepeljane v notranjost Slovaške. Na meji je ostalo le nekaj vojaštva, da vzdržuje potreben red; a še to vojaštvo je povečini madžarske narodnosti. Tako bo ustreženo tudi madžarskemu revizionizmu, ki je uganjal vse zadnje dne-

ve nestrpno kampanjo proti Češkoslovaški. Manifestanti so celo zahtevali izpročitve vse Slovaške, ki je nekdanj pripadala pod krono Svetega Štefana.

Slovaki

Svoji ultimatu praški vladi so pa poslali tudi Slovaki. Zagrozili so, da izstopijo iz vlade, če jim v roku 24 ur ne izpolni njihovih avtonomističnih težej. Vse kaže, da je prav zaradi tega pritiska odstopila 4. oktobra praška vlada. Novo je sestavil prejšnji ministrski predsednik general Syrovi. Položaj nove vlade nasproti Slovakom se je močno zaostril, ker ni hotel vstopiti v novo vlado dr. Sokol kot minister za Slovaško. Ker je prevzel zunanje ministrstvo nove vlade dosedanj rinski poslanik dr. Chvalkovsky in ker ni v vladi nobenega socialnega demokrata, pomeni nova vlada preokret na desno ter bo vodila kakor kaže vsaj delno politiko zblizanja med Češkoslovaško in Nemčijo.

Po prvem navdušenju za mir - iztreenjenje

Manifestacije, ki so jih priredile široke množice ob Chamberlainovem povratku v London, so dale slutiti, da bi človeštvo vse žrtvovalo, da se ogne novemu svetovnemu klanju. Ali ko so se viharni in napeti dnevi malo poglobili, so začeli ljudje malo realneje presojati položaj. Kot prvi je odstopil iz Chamberlainove vlade mornariški minister Duff Cooper, ki je izjavil, da se ne strinja z njegovo politiko glede Češkoslovaške. Izjavil je, da nima angleško ljudstvo prav nobenega vzroka za veselje in manifestacije in da je večni mir, ki sta ga podpisala Hitler in Chamberlain v Monakovem za svoji dve vladi, brez vsakršnega pomena, ker se podpis ne naslanjata na ljudstvo. Duff Cooper je v burni seji angleške spodnje zbornice povedal, da Chamberlain ni izigral tokrat samo Češkoslovaške, ampak da je s svojo nejasno politiko tokrat, ko je Duff Cooper že odredil mobilizacijo vojne brodogra in je Hitler že popuščal, celo pomagal Hitlerju. 1914 ne bi izbruhnila svetovna vojna, če bi Nemčija vedela, kako se bo zadržala Anglija. Anglija se 1914 ni borila samo za Srbijo in Belgijo in se tudi tokrat ne bi samo za Češkoslovaško, marveč proti temu, da bi ena država s silo zavladala na kontinentu. Za to načelo se je Anglija borila proti Napoleonu in proti Filipu Španskemu in za to načelo mora Anglija biti vedno pripravljena iti v boj. Tistega dne, ko Anglija ne bo več pripravljena boriti se za te visoke ideale (za prestiž na kontinentu), tistega dne bo izgubila ves svoj imperij, svojo svobodo in neodvisnost. Tak mir kakor ga je dosegel Chamberlain v Monakovem, je za Anglijo poraz. Zaradi te cigcagaste politike more zgubiti Anglija ves svoj ugled pri svojih zaveznikih.

Vodja delavcev major Attlee je grajal Chamberlainovo žrtvovanje Češkoslovaške ter poklek demokratičnih veselij pred diktatom avtoritativnih držav in zahteval na koncu obnovitev porušene kolektivne varnosti. Zahteval je nadalje, da se Rusija ne sme izključevati pri reševanju evropskih vprašanj. Proti Chamberlainovi politiki v Monakovem so se izjavili tudi drugi znani opozicionalci, med njimi bivši zunanji minister Anthony Eden. Kritizirali so, da ni bila Češkoslovaška pripuščena k pogajanju in dvomili v večni mir, ki sta ga podpisala Hitler in Chamberlain. Pri vprašanju, če je pravica močnejša kot mir, se je treba odločiti za pravo.

Monakovska bilanca

Danes, ko nam časovna razdalje dovoljuje, da gledamo na monakovski sporazum nekoliko hladneje, kakor smo morda tedaj, ko smo zanj izvedeli, je prav, da si nepristransko predočimo, kaj je prinesel ta pri nekaterih tako navdušeno pozdravljeni, pri drugih pa, ki jih je neposredno zadel tudi z grenkobo sprejeti dogovor. Takoj v začetku moramo priznati, da je število tistih, ki ga niso bili veseli, neprimerno manjše od števila tistih, ki jih navdaja z radostjo. Ljudstvo, ki je zadnje dni že trepetalo pred neposredno nevarnostjo, ki se je že pripravljalo na grozote nove po vseh znakih neizogibne vojne, se je oddahnilo. To čustvo je bilo gotovo močnejše od zmago-slavlja, saj ga poudarjajo tudi tisti listi, ki jim je prinesel sporazum le koristi. Da ga češkoslovaški narod ni pozdravil navdušeno, je končno razumljivo, čeprav mora njihovo ponosno prenašanje enega največjih neuspehov v njihovi zgodovini navdati s spoštovanjem tudi njihove sovražnike, če jim je še kaj do viteških čustev.

Državniki sami morejo biti s svojimi uspehi nad vse zadovoljni. Najbolj seveda Hitler, ki je dobil skoro vse, kar je zahteval, ne da bi moral za izpolnitev teh zahtev žrtvovati življenje enega samega vojaka. Nič drugega mu ni bilo treba, kakor da tedaj, ko bo Češkoslovaška urenila svoje zadeve z Madžarsko in Poljsko, prevzame za nove meje Češkoslovaške jamstvo, kar končno ne predstavlja posebne žrtve, saj kaže diplomatsko življenje zadnjih let, da se ni moglo do dogovori niso večni. Poleg tega zunanje političnega uspeha, ki ga muči povečanje ozemlja, pa je dobil Hitler še nekaj, kar je mnogo važnejše od tistih nekaj kvadratnih kilometrov, namreč dragoceno izkušnjo, da se njegovim načrtom niti Velika Britanija, niti Francija ne upirata. Spoznal je, da lahko zahteva, kar hoče, ne da bi mu s te strani, kakor se je videlo, pretila kakršnakoli nevarnost.

Mussoliniju je sam Hitler zatrdil, da mu bo ostal za njegove neprecenljive usluge hvaležen. In Mussolini se bo morda prav kmalu lahko skliceval na to obljubo, saj se že vedno jasne govori o novi Evropi, ki se snuje...

Tudi Chamberlain ni šel praznih rok domov.

Daladier na konferenci ni igral velike vloge. Vedel je, da se bo moral odločiti tako kakor Anglija, saj je francoska zunanja politika že nekaj let sem usmerjena v čim tesnejši naslonitev na Veliko Britanijo. S tem dogovorom se je sodelovanje še poglobilo in zveza je postala še tesnejša. Seveda ima tudi Daladier doma svoje težave. Tudi on ima precej močno opozicijo, morda še odločnejšo kakor Chamberlain v Angliji, razen tega je francosko javno mnenje zelo muhasto, toda sedaj, ko je padel tudi nanj del Chamberlainove mirovne gloriole, se je utrdil tudi njegov notranje politični položaj.

In ostalo ljudstvo? Ali je tudi ljudstvo v Franciji, Angliji, Nemčiji, Italiji in v drugih deželah Evrope oziroma sveta s sporazumom teh štirih mož kaj pridobil? Gotovo. Mir je bil ohranjen. Orožje, ki se je v tem času nagrmadilo po evropskih orožarnah, bo počivalo. Poleg miru pa je dobilo ljudstvo Evrope tudi dragocene izkušnje. Spoznalo je ustroj sodobnega političnega življenja in njegovo zakonitost. Spoznalo je pravo vrednost pogodb in zvez, spoznalo je, da se da s popuščanjem proti odločnim zahtevam kljub morebitnim dogovorom in zavezništvom ohraniti trajen mir. Ta obrazec za mir je tako enostaven, da je samo čudno, da je potrebno človeštvo za to rešitev cela tisočletja.

Tedensko zrcalo**„Jutro“ in „Slovenec“ v teh težkih dneh**

Zadnje dni so padle v Evropi vrednote, na katere je toliko prisegalo liberalno časopisje. Vkljub vsem obljubam zapadnih demokracij, se je znašla slovska država v srednji Evropi osamljeno, ko bi ji bilo treba najbolj pomoči. Padle vrednote so zmešale tudi naše liberalno časopisje, da ni vedelo v prvem trenutku ne kod ne kam. Nekaj je pribito: zadržanje zapadnih demokracij se je pokazalo ob češkoslovaški krizi v dokaj neugodni luči, in pri nas se približujejo volitve.

Najprej je izšel v »Jutru« (2. okt.) uvodnik, ki ga je napisal, kakor zatrjuje »Slovenec«, dr. Kramer sam, in ki s priložito žalostjo ugotavlja, da se češkoslovaška obrambna zveza s Francijo in sovjetsko Rusijo ni obnesla. Namiguje na nekako balkansko federacijsko velesilo malih držav, v katero bi bila vključena tudi Madžarska, omeni mimogrede vezi bratske solidarnosti, ki nas vežejo s Češkoslovaško, a preide še v isti sapi na to, da se je v zadnjem času itak mnogo storilo za vkoreninjenje prijateljskih odnosov med Jugoslavijo in Italijo. Tudi napram nemškemu sosedu je Jugoslavija vedno kazala največjo lojalnost. Nazadnje preide na prilike doma in vprašuje, kaj ali ne bi uvedli v naše medsebojne odnose širokogrudno izdelan ter lojalno izvršen sistem, ki bo združil vse konstruktivno usmerjene sile v našem narodu brez ozira na njihova razna gledanja.

Da je to zanikanje in bankrot »Jutrove« dosedanje politike, so pri »Slovencu« kmalu opazili. 5. okt. je izšel v »Slovencu« dolg članek pod naslovom »Sramežljiva ponudba«, kjer se sprašujejo: Kako to, včasih ste kazali s prstom na to našo zunanjo politiko, izjavljali, da je vlada sramotno zapustila Češkoslovaško, zdaj pa požete po naše? Saj vemo, kako je. Po volitvah diši. JNS-arji bi se radi prikupili na merodajnem mestu, da bi svojim poslancem priborili v skupni borbi nekaj stolčkov. Dan na to pa še polemizira »Slovenec« z »Jutrom«, ali je Češkoslovaška zato sprejela sklepe monakovske konference, ker je računanje na rusko pomoč postalo problematično, kakor je pisalo »Jutro«, ali pa je sovjetska Rusija z Litvinovom sploh še kaj pomenila, kakor je trdil »Slovenec«.

Nas se vsi ti problemi ne tičejo, značilni pa so vsekakor za desorientiranost JNS-arske politike, ko so se malo zamazali zunanji stebri zapadne demokracije. Naše demokratično orientirano ljudstvo pa so še ostalo vnaprej demokratično, kakor je bilo vedno, ker ve, kaj hoče. Njemu ni treba pridigati šele o združitvi vseh konstruktivno usmerjenih sil v našem narodu brez ozira na njihova razna gledanja, niti se mu ni treba naslanjati po potrebi na »Slovenčev« politiko, ker bo slovensko ljudstvo ostalo tudi v naprej, kakor je bilo — demokratično in edino. Demokratičnost in edinstvo sta v njem vkoreninjena pregloboko, da bi ju mogla zamajati še taka zunanja in neugodna sapa.

Angel varuh in Češkoslovaška

»Straža v viharju« objavlja v svoji letošnji prvi številki sledečo vzpodbudno molitev:

»Drog je dal vas, angele, za varuhe posameznim ljudem in celim narodom. Veliki državniki nam govorijo o grozotah bodoče vojne Beremo, da bi se ves sistem držav in narodov porušil, da bi velika dela miru in blagostanja bila v prah porušena. Angeli varhi usmilit se Evrope in njenih narodov. Zagovarjajte pred božji mprostolom narod sv. Vaclava, sv. Bonifacija, sv. Adalberta, sv. Ludovika, zemljo sv. Cirila in Metoda in kličite h Knezu miru, da da mir evropskim narodom!«

Roosevelt in diktature

Pred nedavnim je imel ameriški predsednik na delegate za newyorško svetovno razstavo tale nagovor:

»V času, ko skušajo nekateri potisniti kazalec časa nazaj s požiganjem, z zatiranjem in izgonstvom znanstvenikov, umetnikov, godbenikov, pisateljev in učiteljev in s cenzuriranjem novic, literature in umetnosti so dane nove naloge deželam, kjer še plamtli bakla svobodne misli in svobodnega pouka. Če vgasnejo plameni svobode v drugih deželah, morajo zato tem bolj plamteti kresovi svobode v Ameriki, plamteti svetleje in višje, kakor kdajkoli poprej. Knjige je mogoče zagati in mesta opletni, toda hrepenenje po svobodi neprestano gori v srcih prostega ljudstva. Tako, da bo končno morala zmagati demokracija, potem demokracija in izobrazba, ker nobenega naroda ni mogoče držati v večni temi in večnem suženjstvu!«

Nemške kolonijalne ekspanzije

Nemčija se bori, vsaj na zunanji, za enotnost nemške narodnosti. Dobila je Posaarje, letos Avstrijo in češkoslovaško sudetsko ozemlje. Dve nadaljni nemški zahtevi v Evropi bi bile priključitev klajpedskega ozemlja na Litoyskem in svobodnega mesta Gdanska k Nemčiji, čeprav je Hitler izjavil, da so Sudeti njegova zadnja teritorialna zahteva v Evropi. Zadnje je mogoče res, saj Klaipeda in Gdansk nista zdaleka tako važni, kakor je nemško kolonijalno vprašanje. Sudeti, Avstrija in Posaarje bodo vsaj delno okrepili nemško industrijo, ne dajejo pa Nemčiji prepotrebni surovini in trga za povečano povojno industrijo.

Nemški in avstroogrski imperijalizem je že 1914 povzročil svetovno vojno, zato ker je rabil razmaha. Rabil je, in to nujno, novih življenjskih virov za svoj obstoj in nadaljni razvoj, če je hotel živeti in vzdržati borbo z ostalimi velesilami. (Nikoli ne smemo pozabiti, da bogastvo zapadnih velesil in nekaterih držav, predvsem Anglije, Francije, Nizozemske in Belgije izvira iz kolonij in dominijonov.) Imperijalizem brez tržišč in surovin je zapisan propadu. Zato italijanska okupacija Abesinije in japonska okupacija Kitajske. Angleški državniki se tega prav dobro zavedajo; ti vedo, da ne gre toliko za narodnostno vprašanje, kolikor za gospodarsko. In če so dopustili priključitev novih industrijskih krajev k Nemčiji, krajev torej, ki ne pomenijo kdo ve kaj, vsaj kar se tiče tržišča, bodo morali sčasoma urediti vprašanje nemškega tržišča in prepotrebni surovini za nieno industrijo. A vse to se imenuje nemško kolonijalno vprašanje. Prav zaradi njega je izbruhnila svetovna vojna.

Kako je torej bilo z nemškimi kolonijami pred vojno? Takrat je imela Nemčija 2,952.900 kvadratnih kilometrov kolonijalne zemlje, na kateri je živel nad 12 milijonov domačinov. Od tega ozemlja je odpadlo največ na Nemško Vzhodno in Južno Afriko, na Kamerun in Togo; torej na Afriko. Afrika je sploh imela 94 odst. vsega nemškega kolonijalnega prebivalstva, ki je živel na 92 odst. nemške kolonijalne zemlje. Na Afriko je odpadlo tudi 88 odstotkov celotne nemške kolonijalne trgovine, t. j. 231 milijonov nemških mark. Kolonijalno ozemlje si je Nemčija pridobila od 1884 do 1900.

V prvih dveh letih svetovne vojne je antanta okupirala vso nemško kolonijalno ozemlje. Okupacijo je versailleski mir potrdil ter razdelil ozemlje med Anglijo, Francijo, Belgijo in Japonsko. Anglija je dobila del Kameruna, Toga, Tanganika, Jugozapadno Afriko, Novo Gvinejo in Samoa, vsega skoraj dva milijona kvadratnih kilometrov ozemlja s skoraj 7 milijoni

II. balkanski kongres za mladinsko skrbstvo

V Beogradu se je od 1. do 7. okt. t. l. vršil II. balkanski kongres za mladinsko skrbstvo. Kongres se je vršil ob udeležbi velikega števila delegatov in opazovalcev pod vis. protektoratom Nj. Vel. kralja Petra II. in pod vis. predsedstvom Nj. Vel. kraljice Marije.

Tudi ta kongres je bil sklican na inicijativo Mednarodne zveze za zaščito mladine po načelih »Zenevske deklaracije«. Ta deklaracija, ki jo je na pobudo Mednarodne zveze za zaščito mladine sprejelo Društvo narodov na svojem 5. zasedanju (26. septembra 1924) in ponovno svečano potrdilo na svojem 15. zasedanju (27. septembra 1934), se glasi:

»Z deklaracijo pravic otroka, takozvano »Zenevsko deklaracijo«, priznavajo moške in žene vseh narodov, da je človeštvo dolžno nuditi otroku vse svoje najboljše sile in podkrepljujejo te svoje dolžnosti brez razlike ras, narodnosti in naziranja: 1. Otroku je treba omogočiti normalen telesni in duševni razvoj.

2. Lačnega otroka je treba nahraniti, bolnega negovati, zaostalega podpirati, zanemarijenega spraviti na pravo pot, osirotelega in zapuščenega sprejeti in oskrbeti.

3. V času stiske je treba najprej pomagati otroku.

4. Otroka je treba usposobiti za samoohranitev in ščititi pred vsakim izkoriščanjem.

5. Otroka je treba vzgajati v zavesti, da je treba soljudem služiti z vsem svojim znanjem in sposobnostmi.

Zenevska deklaracija — magna carta pravic otroka — je postala osnova vsemu delu za mladinsko skrbstvo. Sedanj. 2. balk. kongres za zaščito otroka, ki so se ga kot redni člani udeležili Bolgarija, Grčija, Turčija in Jugoslavija, je obravnaval dve temi mladinskega skrbstva v ločenih odsekih. Prvi je obravnaval pro-

ni prebivalstva. Francija je dobila del Kameruna in Toga, skupaj 483.300 kvadrat. kilometrov ozemlja in do 3 milijone prebivalcev. Belgija pa Ruando Urundi, s 54.800 kvadr. kilometri ter 4 milijone in pol prebivalstva. Japonska otočje v Tihem oceanu, ki meri 2100 kvadr. kilometrov in ima 56 tisoč prebivalcev.

Izguba nemških kolonij je pravo ozadje »sramotnega miru«, ki je bil podpisan v Versaillesu. Nationalsocialistična Nemčija zahteva danes zraven starih kolonij še nove. Pridobitev kolonij bo odslej glavna zahteva nemške nationalsocialistične politike. Z njo hočejo rešiti vse socialne težave, v katerih se nahaja. Eno je vsaj nesporno — evropske teritorialne pridobitve domačega socialnega vprašanja ne morejo rešiti; rešila bi jih naj kolonijalna ekspanzija. S kolonijami hočejo nadalje tudi obrniti pozornost ljudstva od obljubljenih, a neizvedenih agrarne reforme. (V Nemčiji ima še vedno 7000 veleposestnikov v svojih rokah 10.000.000 ha zemlje.) V vrnenih kolonijah bi Nemčija zaposlila pol milijona svojih ljudi, s čemer bi zmanjšala kader brezposelnih; nadalje bi se njen izvoz povečal za pol milijarde mark.

Omeniti je treba še nekaj. V kolonije je treba predvsem investirati ogromne kapitale. Japonska je investirala v Mandžurijo samo 1932. leta nad 50 milijonov angleških funtov. Tudi za Abesinijo je morala najeti Italija angleško posojilo. Isto bi bilo z Nemčijo. Vkljub temu, da je Nemčija že pred vojno precej investirala v kolonije, bi tudi zdaj ničesar ne opravila brez novega in večjega angleškega posojila.

Prav kar se tiče kolonij, je pa Anglija občutljiva. Vse kaže, da je vprašanje teritorialne razdelitve v Evropi kolikor toliko rešeno; bomo se pa nahajali pred novo in resno svetovno krizo, ko bo prišlo na vrsto vprašanje kolonij. Kajti Anglija se dobro zaveda, da pomeni vrniti Nemčiji kolonije, ji dati v roke najnevarnejše orožje, s katerim ne bi Nemčija samo kalila svetovnega miru, ampak bi ogrozila z njim britanski imperij.

Počasi bomo lahko razumeli, da pri vprašanju Sudetov in Avstrije ni šlo toliko za življenjska vprašanja Nemčije, kolikor za politični uspeh nationalsocializma doma. Zato so velesile tako lahko »prodale« češkoslovaško sudetsko ozemlje, kakor je pisalo dnevno časopisje. Prava kriza se bo začela šele takrat, ko bo na vrsti vprašanje kolonij; takrat bo šlo za življenjske interese velesil samih. V sorazmerju s kolonijalnim problemom, je bil sudetski problem za velesile same malenkosten.

blem mladinskega skrbstva na deželi, drugi pa problem izobrazbe medicinsko-socialnega osebja. Referati, sestavljeni ali v francoščini ali v nemščini, so bili, tiskani v ločenih knjigah, na razpolago že ob začetku kongresa in obsegajo skupno 1100 strani (Jugoslavija 400). — Glavne referatu vsake države so sledili še mnogi specialni referati. V prvem odseku (delo mladinskega skrbstva na deželi) je imel glavni referat za kongres dr. J. H. Tuntler (Amsterdam), za Jugoslavijo pa Vlastimir Ivković. Specialne teme tega odseka je poleg drugih delegatov obdelalo tudi 26 referentov iz Jugoslavije — med njimi tudi nekaj Slovencev. — V drugem odseku (izobrazba medicinsko-socialnega osebja za mladinsko skrbstvo) je imel glavni referat za kongres dr. René Sand (Bruxelles), za Jugoslavijo pa Bogdan Konstantinović. Specialne teme tega odseka je obdelalo še deset jugosl. referentov. Ostale države so z referati tudi prav izdatno zastopane.

Sedem dni plodnega teoretičnega dela je bilo zaključeno in upamo, da bodo prinesli tudi napredek mladinskega skrbstva na vasi, ki je pri nas šele v povojih. A.

Kraljev spomenik v Mariboru

Natečaj za idejne osnutke spomenika blagopok. Viteškemu kralju Aleksandru I. v Mariboru je bil razpisan z rokom do dne 1. novembra 1938. Ker pa so mnogi zainteresirani umetniki izrazili utemeljene želje za podaljšanje roka, je žirija sklenila, da se rok za predložitev osnutkov ob sicer enakih pogojih podaljša do 1. februarja 1939. Odbor za počastitev spomina blagopokojn. Viteškega kralja Aleksandra I. Ujedinitelja v Mariboru prosi likovne umetnike, da pošljejo osnutke do podaljšane roka. Pripominjamo, da je za nagrade in odkupe določen znesek din 50.000. Pripomočki in informacije so na razpolago pri mestnem gradbenem uradu v Mariboru, proti plačilu din 50, ki se vrnejo ob predložitvi idejnega osnutka.

7 dni po svetu

□ Dr. Hodža, prejšnji predsednik češkoslovaške vlade, se je odpeljal na Slovaško, kjer bo imel razgovore s predstavnikmi slovaške ljudske stranke.

□ Angleški mornariški minister Duff-Cooper je odstopil, ker se ne strinja s politiko min. predsednika Chamberlaina. V svojem pismu na min. predsednika pravi med drugim, »da mu je žal, da mora prav zdaj, ko Chamberlain uživa največje zmogoslavlje, storiti korak, ki moti soglasje«. Dalje pravi še, »da ima globoko nezaupanje v sedanjo zunanjo politiko, ki jo bo vlada verjetno še nadaljevala«.

□ Anglija, Francija, Nemčija, Belgija, Nizozemska in druge države so sklenile, naj se rezervisti, ki so jih radi napetega položaja zadnjih dni mobilizirale, vrnejo domov. Anglija je imela radi mobilizacije okrog 9 in pol milijarde dinarjev škode.

□ V Palestini je tekom meseca septembra v bojih, ki se tam neprenehoma vršijo, padlo 359 ljudi, med temi 246 Arabcev.

□ Poveljnik madžarskega generalnega štaba general Keresztes-Fischer je odstopil. Na njegovo mesto pride gen. Werth, velik prijatelj regenta Horthyja.

□ Maksimiranje cen kuruži v Italiji. Po razpisu italijanskega ministrstva korporacij je določena maksimalna cena za kuružo v višini 90 lir po centu.

□ Veliki fašistični svet se bo sestal dne 6. oktobra. Na dnevnem redu so sledeče točke: 1. rasni problem, 2. politična situacija in 3. nova fašistična in korporativna zbornica.

□ Monopol premoga v Italiji je prepovedal uporabo inozemskega premoga za centralno kurjavo.

□ Turška vlada je pripravila štiriletni načrt za dvig domačega gospodarstva. Novi načrt predvideva med drugim gradnjo velike luke v Črnem morju, gradnjo higijenskih stanovanj v Ankarji, dalje tovarne poljedelskih strojev, električnih central, tekstilnih tovarn itd. Kakor je turški min. predsednik izjavil, so finančna sredstva za izvršitev tega načrta že zasigurana.

□ Ameriška zveza bojevnikov je zahtevala od Roosevelta, da se v interesu mira postavi na dnevni red mednarodne konference tudi vprašanje narodnih manjšin na Poljskem, ker da živi na Poljskem 1 milijon Nemcev, 7 milijonov Belorusov in Ukrajincev ter 3 milijoni Židov.

□ V Bukarešti je umrl maršal Avarescu, ki je bil kronski svetovalec, za časa vojne aktivni general, pozneje utemeljitelj Narodne stranke. Trikrat je bil tudi predsednik vlade ter je v svoji domovini pred vojno in no njej užival ogromno avtoriteto.

□ V Bolgariji so proslavili 20-letnico vladanja kralja Borisa. Ob tej priliki so posebno naglasili njegove zasluže za balkansko solidarnost. Kralj Boris je amnestiral 223 obsojencev, od katerih je bilo 107 obsojenih no zakonu o zaščiti države.

□ Na Koroškem so v Slovenem Plajberku zopet začeli kopati svinčeno rudo. Rudokopi so bili opuščeni že od 1. 1906.

□ V Benetkah so dne 2. okt. zaprli 21 mednarodno razstavo umetnosti »Biennale«, na kateri je sodelovalo 18 narodov. Razstavo je posetilo nad 200.000 ljudi.

Smrt zamorskega pesnika Ranavala, ki si je končal življenje na Madagaskarju, je posebno odjeknila v Parizu. Tam so objavili ginljiv dnevnik, ki ga je zapustil pesnik. Ranaval je bil potomec zamorskih kraljev na Madagaskarju, živel pa je v veliki bedi in pomanjkanju. Pred smrtjo je bil zaposlen v neki tiskarni, kjer je opravljal navadna dela.

Razstava beograjskih karikaturistov je bila otvorjena v Sofiji 2. oktobra t. l. v Galeriji Aksakov. Naši umetniki razstavljajo 130 del in tako vračajo obisk bolgarskim tovarišem, ki so preteklo leto razstavljali v Beogradu.

Veleposestniki in agrarna reforma

Veleposestniki se še sedaj niso sprijaznili z agrarno reformo in od časa do časa zastišimo njihove pritažene vzdihne in želje po naslovu fevdnih gospodov z vsem kar temu pripada.

V Sarajevu so sklicali bivši veleposestniki v okviru svojega združenja veliko skupščino, ki je v zaprti dvorani na vse grlo vpila, da je treba agrarno vprašanje revidirati v njihovo korist. Sestavili so kar cel memorandum v desetih točkah, ki vse tožijo o velikih krvicah, ki jih morajo trpeti zaradi »nepravilne« agrarne reforme. Gospodje so se povzpeli celo do trditve, da kmetje in trgovci v Bosni in Hercegovini nikoli niso bili vezani na zemljo. To je gotovo višek njihove filozofije, ki seveda ne prenese nobene debate. Pa je tudi vredna ni!

Gospodarstvo

Ne prenaplamo se s trgatvijo!

Vsaka topla in sončna jesenska ura daje in večja dobroto

Mnogi naši kmetje delajo med drugim dve veliki napaki: seno spravljajo prekasno, grozdje pa berejo prezgodaj. To smo že davno trdili in še danes ni mnogo drugače. Tudi sadjarjem se z obiranjem sadja včasih preveč mudi. Pa dopoveduj enim ko drugim kolikor hočeš! Nič ne zaleže. Pa še v zamero prideš!

Pomlad in poletje mnogokrat hudo nagajata in tudi letos nista slovenskemu vinarju bog vadi kaj prizanašala. Izkušeni vinogradnik, ki se je srečno ubranil napadov po mnogoterih trsnih boleznih in škodljivcih, se pa vseeno tolaži: Pa bo jesen lepša in bo še marsikaj popravila. Ija res: mila, sončna jesen dela včasih prave čudeže baš v gorici. Nikjer tako, ko v gorici! Zgodí se kajpak tudi narobe: pomlad in poletje mnogo obetata, jesen pa na mah vse pokvari. Hudo je za kmeta, čigar gospodarski uspeh je najbolj odvisen od muhastega vremena. Ni se čuditi, da o njem tako rad govori in ugiba, čeprav dobro ve, da ga dela in ga more spremeniti samo ljubi Bog.

Grozdje letos do sredi septembra v splošnem ni doseglo takšne sladkobe, ko kako drugo leto. Dolgotrajna moča in hladne noči trsuje seveda niso prijale. V poslednjih tednih pa se je vreme znatno popravilo. Dobre vrste v dobri gorici obetajo kakovostno dobro trgatve.

Letošnja jesen nam sicer prinaša rahel dež, kar je marsikoga preplašilo in zbegalo, da je šel prezgodaj v branje. Nekatere gorice so bile že konec septembra, začetek oktobra obrane. Za zakoni- te določbe o začetku trgatve se malokdo zmeni. Niti ne fisti, ki jih izdajajo in bi jih naj uveljavljali. Tako bomo zopet imeli prav po nepotrebnem mnogo kislice in bado vina z juga tem laže preplavljala našo revno vinorodno deželo.

Dovoljenje za slajenje letošnjega mošta je po zakonu o vinu izdano. Vinarji se ponekod s tem tolažijo in mislijo, da bo industrijski sladkor vse popravil, češar ni dala narava, odnosno kar so sami skazili s prerano trgatvijo. Kolika

Naše kmečkogospodarsko zlo

Naše kmečko delavsko ljudstvo ima trnjevo življenje. Kako malo pomagajo pridnost, delavnost, skromnost in enake vrline, ki jih neizprosno zahteva resnost dela in časa. Zabredlo je že v tako zamotan in nerazumljivo razmere, da slišimo resčne besede, kakor n. pr.: Cim bolj si delaven, tem večji trpin si. — Kaj naj rečemo na to, zlasti, če slišimo to iz ust pametnih in tudi sicer vrednih ljudi.

Če pa to globlje razmislimo, moramo takim mislim vsaj deloma prirediti. Saj je le res, da gospodarski uspeh ne zavisi le od pridnosti, ampak pred vsem od dobro premišljenega in naprednega dela. Tako delo pa se naslanja prav toliko — če ne še bolj — na razum in na ta znanos, kolikor na roke. A tudi to ni še vse, ker enako zavisi gospodarski uspeh od višine nagrade za delo in cene pridelka.

Kadar govorimo o umnem ali naprednem gospodarstvu in cenah, imamo pred očmi našega gospodarja. To pa ni še dovolj, ker prav v kmetijskem gospodarstvu nosi znaten del gospodarskih odgovornosti gospodinja. Saj je že stara resnica, da je gospodarjeva skrb do praga, gospodinja pa za pragom. Pa pomislimo, kako pomembno in obširno je to njeno poslanstvo! Vzemimo samo njene gospodinjske dolžnosti. Gospodinja je vedno bolj navezana na trg (nakup), drugo pa, ker mora ali bi z ozirom na vedno bolj utesnjene gospodarske zmožnosti morala čim bolj izdatno izkoristiti.

Prav ta postavka dobiva z vsakim dnem večji narodnogospodarski pomen, zato je skrajno potrebno, da ji že na tem mestu posvetimo vsaj nekaj pozornosti in koristnih misli, ki morda ne bodo naletele na aka demagoška zavijanja in namigavanja — česar se nekateri »resnicoljubnež« zelo radi poslužujejo — ampak stvarno priznanje.

Sadeži imajo tem večjo vrednost, čim manj nas stane njihova produkcija. Tudi na kmetijih je tako, pa naj delamo z lastnimi ali najetimi delovnimi močmi, z večjimi ali manjšimi pomožnimi sredstvi. Zato pa ni naša naloga le, da plodov čim več pripravimo, da jih tudi pravilno shranimo in uspešno izkoristimo. To pomeni, da jih — v kolikor nam služijo kot hrana — uživamo tako, da ustrezemo dveh več stranem: ekonomiji in zdravju ter čim več tudi slasti, okusu in še čemu. V ekonomijo pa spada pred vsem račun o

zmota! Strast za umetno slajenje grozdnega mošta postaja tu pa tam že preveč divja in lahko rodi že v doglednem času veliko, nepreračunljivo vinogradniško zlo zlasti v Sloveniji. Če bo šlo tako naprej, bomo kmalu brez prave božje kapljice in bodo brozge naše izmučeno vinarstvo pokopale prej, kakor mislimo.

Na našo srečo imamo še pobožnih spoštovavcev prirodnega vina, ki odklanjajo popravljeno, slajeno ali drugače izumetničeno in zato nenaravno pijačo. Ko pa bo primanjkovalo domačega prirodnega vina, bo prihajalo takšno iz drugih krajev k nam. Potem nam ne bo mogel več pomagati industrijski sladkor, čeprav bi nam ga dajali zastoj.

Že pred leti smo dokazovali, da je vsakoletna izguba sladkorja v grozdnem soku zavoljo preranih trgatvev samo v Sloveniji milijonske vrednosti. Ponavljamo:

Pamti, da da zrelo grozdje res žlahtnih vrst v ustrezni legi in zemlji poleg več sladkorja tudi več drugih užitnih dobrot in posebnosti, prirodnih, ki so zastoj — nebeški dar zlatega sonca — in jih ne moremo z ničemer zameniti! Ne zavračajmo vendar bogatih darov narave in ne nosimo denarja, ki je zanj tako hudo vprav pri vinarjih, za nepotrebnih in neenakovrednih sladkor industriji, ki lahko brez tega dobro izhaja, ko ima prav za prav zavarovanega zaslužka in denarja na prebitek!

Terezijevo — 15. oktober — je oddavna pri nas spoštovani dan za začetek splošne trgatve, ki se včasih zavleče tja v zimo, če vreme le količkaj dopušta. Želimo, da bi ta rok za trgatve vsaj pri nekaterih tudi letos obveljal in prinesel mnogo blagoslova slovenskemu naprednemu vinogradniku. Vsaka topla in sončna jesenska ura daje in večja dobroto.

Brez tveganja je težko doseči velikih uspehov. Če kakšnekraj spodleti, ne smemo iz tega kovati pravila! Zato veljaj tudi za prihodnost: Ne orenaplamo se s trgatvijo!

Andrej Žrnava.

zalogi in njeni enakomerni porazdelitvi na leto in dan ter o zmernem uživanju.

Namesto tega pa je pri nas zelo razširjena navada slav v obliki »furežev« in drugih priložnostnih slavnj, ki se često končajo zelo žalostno. Tudi sicer se ravna z dobrinami neekonomsko. Naj navevedem le en tak primer, ki mi ga je omenil napreden gospodar, rekoč: »Med nami je žalobog še vedno ona stara srabost, da nočemo računati, koliko dni v letu je treba jesti. Zato pa še moramo stiskati pas takrat, ko bi ga morali najbolj razširiti. Imam v bližini dobrega tovarišakmeta s šestčlansko družino, ki použijejo do konca zime do štiri prašiče, vse goš in precej kokoši, vsa jajca in mleko, do 15 hl vina in 30—40 hl jabolčnika. To gre v tisoče na račun velike gospodarske zgube. Podobnih primerov je tod več.«

Tako gospodar, ki navaja to kot veliko gospodarsko zlo, kar ima nedvomno prav. Ker zasluži to vprašanje javnih predalov, bomo o njem še izpregovorili.

SOTRUDNIKE IN DOPISNIKE prosimo, da pošlejo svoje prispevke najkasneje do vsake srede v tednu.

Preskrba z mlekom

Konec.

V isti meri kot konsument pa trpi seveda pod takimi razmerami tudi producent, t. j. lastnik krave, medtem ko gre prekupevalcu kupčija v klasje. Temu donaša spekulacija na neumnost konsumenta in nemogoče nadzorstvo dvojni dobiček: kmeta opehari pri ceni, konsumenta pri kakovosti mleka, stroškovnik ma nobenih, za umivanje se mu zdi še voda odveč, ne pa da bi še sodo in krtače trošil. — za posodo mu služijo rjavj vrči, za prevoz pa kolo. Davkov ne plačuje, glede obrtnih pristojbin tudi ni sile, ako pa zmanjka blaga se pa v najboljšem slučaju, kupi v mlekarni posnetega mleka za 50 par in se proda za Din 1,50 do Din 4.—, kakor je pač sila. Da se ob takem stanju kvariti cena tudi poštenemu kmetu in mlekarskemu podjetju, je umevno.

Tako pride mleko in mlečni izdelki na trg. Kaj se potem tam z njimi še lahko zgodí je Žrnava v svojem članku točno označil, pri tem pa še omenil ni, da so na odprtem tržišču izpostavljeni cestnemu prahu, smradu in muham.

Nas Slovence in še posebej Mariborčane krasi še ta posebnost, da kakor je

Naš izvoz lesa v zadnjem letu

Po uradnih podatkih je v avgustu 1938 Jugoslavija izvozila 95.778 ton lesa v vrednosti 90.8 milijonov dinarjev. V istem mesecu leta 1937 pa smo izvozili 81.500 ton za 83.1 milijon dinarjev. Torej je letošnji izvoz v avgustu večji za 14.200 ton ali 17.4% po količini, in za 7.7 milij. dinarjev ali 8.3% po vrednosti.

V prvih osmih mesecih 1938 je dosegel jugoslovanski izvoz lesa 639.042 ton v vrednosti 567.9 milij. dinarjev. V isti dobi leta 1937 smo izvozili 798.786 ton lesa v vrednosti 750.1 milij. dinarjev. To pomeni, da je letošnji izvoz lesa padel za 159 tisoč 755 ton po količini, ali za 182.2 milij. dinarjev.

Najboljši kupec našega lesa v prvih osmih mesecih leta 1938 je bila Italija. Za njo so Nemčija in Anglija. Lani je bila v istem času najboljši kupec Anglija in za njo Italija in Nemčija. Izvoz lesa v Italijo je sicer padel od 138 na 123.7 milijona dinarjev, vendar je Italija še vedno na prvem mestu. Zmanjšal se je tudi izvoz lesa v Anglijo in sicer od 159.9 na 85.8 milij. dinarjev; nadalje je padel izvoz v Madžarsko od 51.9 na 40.3 milij. dinarjev, v Argentino od 25.2 na 24.4, v Holandsko od 30.5 na 18.4, v Egipt od 23.1 na 12.2 n v Alžir od 14.1 na 7.8 milij. dinarjev. Izvoz v Grčijo je ostal na isti stopnji: 28.1 milij. din. Zvišal se je izvoz lesa samo v Nemčijo in sicer od 112.2 na 117.8 milij. dinarjev.

Bilanca mariborskega grozdnega tedna

Mariborska sekcija Zveze gospodinje je pretekli teden zelo bučno napovedala teden grozđa. Zdaj se končava in bomo na kratko pregledali uspehe oziroma neuspehe letošnjega teško pričakovanega grozdnega tedna, ki je bil pripravljen pod devizo: »Vse za napredek narodnega gospodarstva.«

Kakšen je bil uspeh? Prav minimalen! Zdi se, da je bil že načrt tedna zgrešen. Zakaj je bila Zveza prepuščena organizacija tedna, ko bi šlo vse lažje in lepše od rok brez organizacije! Vse grozdje, ki je šlo skozi »grozdni teden«, je šlo tudi skozi »zvezin mlin«, ki je mlet kaj počasi. Toda — če je že Zveza sprejela organizacijo, naj bi jo vsaj izvedla v takem obsegu, da bi bilo mogoče o tednu sploh govoriti. Tako pa je trikrat v tednu postavila na trg odločno premajhno količino grozđa in še to je bilo vse prej kot prvovrstno.

Zveza je napovedala ceno 3 din za kg. Tik pred pričetkom grozdnega tedna je pa ostala ta cena le za one, ki so si mogli privoščiti kar cele gajbice grozđa, za ostale — torej veliko večino — se je pa cena dvignila na 3.25 in 3.50. Toda — ali je bilo grozdje »en gros«, v gajbicah res cenejše? Zdi se, da ne na videz. Kajti če odračunamo taro, t. j. gajbico, ki tehta 2 do 3 kg, dobimo netto ceno 3.50 do 3.75.

Kako malenkosten je bil dobiček vinarjev, ni treba poudarjati, s tem pa je tudi deviza »vse za napredek narodnega gospodarstva« izgubila svoj praktičen pomen.

In zakaj je moralo grozdje skozi Zvezine roke? Ali ne bi mogli konsumenti sami postreči občinstvu? Pravi grozdni teden bi bil le takrat, če bi vinarjem na široko odprli mestna vrata in jih povabili, da preplavijo vse hiše in ceste. Organizacija pa naj bi se raje obrnila v koristnejšo smer: omogočila naj bi kmetom dovoz grozđa. Tako bi se tudi razvila kvalitetna konkurenca in kar je najvaž-

častno in korajžno iti v gostilno in se ga napiti kot čep, tako sramотно je iti na kozarec mleka, pa če bi si ga še tako poželel. Temu primerno je seveda pri nas in prav v Mariboru, po statistiki, konsum mleka, na osebo menda ne presega 1/4 lit. dnevno. Pa ste videli mariborsko mladino pogosto mleko piti? V tem oziru je ljubljanska in zlasti zagrebska mladina na višji stopnji, da ne govorim o naših severnih sosedih in drugih državah v katerih odpade na osebo in dan po 1 l in več mleka. Tako ima Maribor pet pivnic mleka. Ljubljana jih ima preko 30 in Zagreb menda čez sto. — V severnih državah je zalaganje mest z mlekom urejeno na docela modern način, t. j. da ne pride ne kaplje mleka do konsumenta razen preko modern urejene mlekarne. Pa ne samo mesta temveč tudi podeželje je, z ozirom na mesta, organizirano tako, da so gotovi okrajji dodeljeni posameznim mlekarinam in je tja usmerjen celotni presežek teh okrajev. Taka organizacija omogoča izkoriščanje do skrajnosti: odpadkov ni, cene ostanejo stalne, mleka ne zmanjka nikoli in zajamčeni so higienski produkti.

Tudi pri nas se je že govorilo o mestni mlekarni, dasi obstoji že podobno zasebno podjetje, katero pa je vsled nave-

nejše: viničarji bi prišli do večjega zaslužka, ker bi bila potrošnja neprimerno večja.

Naše tržišče in cene

Sadje: Jabolka so bila na domačem tržišču po 2 do 5 din kg, hruške 4 do 8 din, grozdje 3 do 6 din, brusnice po 10 din, vedno več je na prodaj kostanja, ki je še dokaj lep in ga prodajajo po 3 do 4 din liter, Šipek je po 3 din.

Trgatev se je v nekaterih naših krajih že pričela, kar je sicer zelo zgodaj, vendar so vinogradniki bojijo poslabšanja vremena. Izredno živahna je letos trgovina z grozđem in se je tudi potrošnja na drobno znatno dvignila.

Hmelj: V tekočem tednu se je cena hmelju zopet dvignila in je dosegla že nad 30 din. Do zdaj je prodanih že nad 90 odstotkov pridelka.

Svinje: Pršutarji 7 do 7.50, debele svinje 8 do 8.25 din, plemenske svinje do 8, mladi prašički 90 do 145 din komad.

SEJMI

10. oktobra: v St. Vidu pri Stični Središču, Rajhenburgu, Vuzenici.
11. oktobra: v Kamniku, Radečah pri Zidanem mostu, Ormožu, Litomeru, Mariboru, Dol. Lendavi.
12. oktobra: v Semiču, Celju, Ptuiju, Trbovljah, Teharjih.
13. oktobra: v Sodražici, Kapli, Turmešču.
14. oktobra: v Mariboru.
15. oktobra: v Starem trgu pri Ložu, Brezicah, Celju, Trbovljah, Planini, pri Sv. Lenartu, v Murški Soboti.

Kaj je Češkoslovaška gospodarsko izgubila

S sudetskimi ozemljem je Češkoslovaška izgubila rudnike železa, srebra, svinca, cinka, radija ter črnega in rjavega premoga. Kakor radiumova ruda v Jolihmovu pripada Nemčiji skoraj ves kaolin, ki ga potrebuje češkoslovaška porcelanasta industrija. Podobno je z grafitom v Češkem lesu. Sploh pripade tri četrtine gotovih industrijskih panog Nemčiji. Z Zatom in Čebom pa je izgubila Češkoslovaška tudi glavne nasade hmelja ter znamenita letovišča in zdravilišča kakor Karlove Vary, Marianske Lzny itd. Ta gospodarska izguba bo vsekakor huje prizadejala okrnjeno republiko kakor pa izguba nacionalsocialistično orientiranega prebivalstva.

Karl Hans Strobl opisuje Čehe in — sebe

V 40. številki dunajskih »Wiener Bilder« od 2. oktobra opisuje ta nemški pisatelj Čehe na dosejaj nenavaden način. Samo nekaj značilnih mest: Kot podložniki azijskih Obrov so stopili Čehi v zgodovino. Kot njihovi sužnji so se pomešali s svojimi gospodarji, kar se jim še sedaj pozna na azijskih potezah obraza: široke ličnice, proč stoječa ušesa, zavihan nos in včasih poševne oči. Kjer je zunanost plemenitejša, se imajo zahvaliti samo stoletnemu mešanju z Nemci, od katerih so prevzeli vso kulturo. V svojem značaju so obdržali vse lastnosti hlapca, pa ne fiste-ga zvestega, ki ga nemška zgodovina tolikokrat poveličuje, temveč onega potuhnjenega, lažnjivega, zlobnega, ki samo preži, da bi svojo gospodarja ogoljufal. Podlost, nehvaležnost, azijska uničevalnost, krvoločnost in bestialnost so bistvo češke duše, vse drugo kot demokratija in pravičnost so samo krinka in naravnost bogokletno je Masarykovo geslo: Pravda vitezji (zmaga). In tak azijski, hlapčevski narod je postal gospodar, njegova država je nestvor, čigar moralna gniloba smrdi do neba.

denih razmer primorano le životariti, to se pravi, da izkorišča komaj 10% svoje zmogljivosti.

Vse te sedaj že vkoreninjene razvade in nedostatke, nastale po sili mizerije, gospodarjskih napak in nezaupljivosti konsumenta ni mogoče odpraviti s samo konstatacijo ali z enostavnimi navodili. Kakor smo politično še nezreli smo tudi gospodarstveno še mlečezobi in ne razlikujemo boljše od slabšega. Radi tega je potrebno, da poseže v to mizerijo pristojna oblast, ter radikalno uredi preskrbo mesta z zdravim in vrednim mlekom in z mlečnimi izdelki preko mlekarin, ter s strogimi naredbami in nadzorstvom, kakor vsa moderna mesta. Ne zadostuje samo, da se spravi mleko do konsumenta izključno potom mlekarjskih prodajal, nego je potrebno, da je to mleko po hišah raznašati, tako dolgo ga kakor dolgo bo mogoče na prašnem trgu in v zatohljih branjarjih mleko in mlečne proizvode prodajati, tako dolgo jih bodo ljudje tudi tam kupovali in kolikor dolgo bodo smeli razni prekupevalci mleko po hišah raznašati tako dolgo ga bodo gospodinjice jemale pa če je še slabše od slabega. Slovenci smo v takih razmerah jako konzervativni. Verbič

Inteligenca

Dr. Ante Radić v „Domu“ iz leta 1901

Priredil Počkov

Prijatelj in bratec »Doma« mi piše iz Cepina:

»Večkrat čujemo ali čitamo besedo inteligenca, ali: 'To je zelo inteligentni gospod' itd. Jaz nekoliko razumem, kaj bi to pomenilo, toda prave razlage vendar ne poznam.«

Dalje me prosi prijatelj, da naj to v »Domu« razložim.

Ako bi jaz hotel razložiti samo to, »kaj bi to pomenilo«, ko govorimo o inteligenci, bi bilo dovolj nekoliko vrstic. Ko pa smo že pri tem poslu, hočem povedati nekaj več. Posebno hočem povedati nekaj več o naši hrvaški inteligenci.

»Inteligenca« je latinska beseda, pomeni pa tisto, kar je umno, kar ima um, ali če hočete, kar ima razum (dasi je um nekaj drugega ko razum). Od vseh živih bitij ima samo človek um, samo človek je umen in razumen, žival pa ni ne umna ne razumna. Inteligentni človek — to bi se po naše reklo: umen človek.

»Po tem bi bil vsak človek inteligent, ker ima vsak človek um, razum.«

Ako baš hočete, je tako: vsak človek je umno in inteligentno bitje. Toda pazite: vsak človek je umno bitje, ali vsak človek ni obenem tudi umen človek. To je razlika. Ako primerjate človeka z živaljo, morate reči: človek je umen, inteligent. Če pa primerjate in prispodobite človeka s človekom, boste rekli: ta je umen, oni pa ni, t. j. eden ima pravi um, kakor pristojna človeku, drugi pa ga nima.

Ali beseda inteligenca pomeni še nekaj drugega. To je baš tisto, kar vpraša naš čeplinski prijatelj. Kadar govorimo o inteligenci, mislimo navadno na šolane ljudi, in sicer takšne, ki so zvršili vsaj nekaj več od male ljudske šole. Tako ima že malo ne vsak kraj, vsaka vas svojo inteligenco. Med inteligenco se ne štejeta samo župnik in učitelj, nego tudi beležniki, blagajniki in pisarji, ki so redkokdaj zvršili kaj več ko malo ljudsko šolo.

Zdaj pa malo pazite in se čudite! Recimo, da je v selu kak trgovčič (četudi ni žid), ali kdo drugi, ki ne nosi kmečke obleke. Takšen se že računa v inteligenco. Tudi drugi ga prištevajo k inteligenci, pa čeprav ne zna ne čitati ne pisati! Pa naj bi se našel človek, ki je — recimo — končal osem latinskih šol in bi prišel na svoj kmečki dom in zopet oblekel seljaško obleko. Kaj mislite, ali bi ga občinski pisarji šteli med inteligenco? Ne bi! Nikakor ne bi! Največ, kar bi mu priznali, bi bilo, da bi o njem rekli, da je inteligentni, toda med inteligenco ne spada! To so gospoda še voljna priznati (ako so dobre volje) tudi seljaku, ki ni baš zabit, dasi ni zvršil nobene šole, niti ne ljudske: »To ti je inteligentni seljak«, češ ta človek vendar nekaj misli in se ne da varati, ko oni drugi...

Še nekaj moraš vedeti, če se hočeš šteti v inteligenco: razen nemške tesne obleke ti je treba še nekaj. Pa kaj je to? Ne smeš se družiti s seljaki: obleci ozke nemške hlače, ne pečaj se s seljaki! Pač pa bo dobro, ako boš kmete psoval in grdil: kako so prostaški, neumni, umazani, zamazani! Stavim svojo glavo, da ti bodo rekli, da spadaš med inteligenco, ali po domače: med »teligenco«, kakor velijo neki ljudje iz vasi.

Zdaj veste, kaj je pri nas inteligenca. Treba je samo pljuniti na kmeta, na njegovo obleko, na njegovo življenje. Treba se je daleč in visoko od njega držati (ako ga ne potrebuješ). Treba ga je kajpa tudi kaj »poučiti«. To je dovolj, da te prištejejo inteligenci. Pa boš smel v društvo in za čno mizo z gospodom načelnikom in beležnikom, ki te ne bodo naganjali: »Marš ven!«, marveč boš smel z njimi celo kartati.

Po tem lahko vidite, da imajo pri nas Hrvatih za inteligenco vse tiste, ki nočejo biti naši, marveč tuji. Zato se tožijo neki naši ljudje in novine, da imamo Hrvatje tujo inteligenco. Pa ne samo to, da se tako tožijo, nego novine tudi psujejo in grdijo, če slišijo, da naše gospe in »fraile« govorijo nemški.

»Pa kako je to, da imamo Hrvatje tujo inteligenco? Kako je to, da vsi tisti, ki se imajo za nekaj boljše in bolj gosposke, za nekaj imenitnejše in bolj omikane, nočejo biti z nami in ne naši? Ali je tako tudi pri drugih narodih?«

Da vas malo pomirim — če je mogoče — vam povem, da je tako bolj ali manj pri vsakem narodu. Ali rečem vam tudi to: Ako kak narod do sebe le malo drži in sam v sebe ne veruje, ima tak narod tujo inteligenco. Kar koli pride v takem narodu malo k pameti, kdor koli postane »inteligentni«, beži od svojega naroda

in se rajši šteje k tujemu narodu. Takšen narod se bo po malem raztepel in prelil v drug narod, naposled pa bo propadel.

»Za boga! Bomo li tudi mi Hrvatje propadli?«

Ne bomo, ako Bog da. Mnogo se kre-gajo na našo inteligenco ali »gospodo«, mnogo je v njej zla, to je resnica. Pa tudi tu je treba dobro razlikovati. Ni vse in-

teligenca, kar nosi nemške hlače, pa tudi vsi tisti niso inteligenca, ki so zvršili šole, akoprav tudi visoke. Za inteligenco ni dovolj niti visoka šola niti visoka služba. Za inteligenco je potreben visok um in dobro srce: kdor to ima, je res »inteligentni«. On spoštuje svoj narod, ker spoštuje sebe in vse svoje. A mi Hrvatje imamo — hvala Bogu — tudi take inteligence ali »gospode«.

Kulturna obzorja

Kulturne stike med mestom in vasjo je treba poglobiti

Brez vsakega kulturnega stika z mestom ni bila slovenska vas nikoli. Saj so naši največji in najvažnejši kulturni delavci izšli iz kmečkega rodu in so bili skoraj vsi s svojim domačim krajem tesno povezani. Prav tako so tudi vsi slovenski učitelji, ki so službovali na podeželju, poleg svoje službe opravljali delo kulturnih buditeljev. Ne smemo pozabiti, da so prve knjižnice po naših vaseh zrastle pod šolsko streho. In tako je z malimi izpremembami ostalo do danes. Še vedno je vaški učitelj prvi in glavni organizator, ki pripravlja predavanja in druge kulturne prireditve. Pri njegovem delu mu pomaga ozek krog kmečke mladine, ki poleg trdega dela čuti živo potrebo po kulturnem udejstvovanju. Vkljub temu pa nas poročila o še precej živahni kulturni razgibanosti naše vasi ne smejo zavesti. Danes, bolj kakor kdajkoli lahko govorimo o kulturni osamljenosti naše vasi. Med tem, ko je v mestih, posebno v večjih, kulturno delo pestro in živo, ko se prirejajo kulturne prireditve v velikem obsegu s koncerti, razstavami in gledališkimi predstavami, dela kulturni delavec na vasi z istimi sredstvi, kakor pred dvajsetimi leti. Še vedno je večina ljudi v mestih prepričana, da je kulturno udejstvovanje možno samo med meščani. To je zmotno. Tako govorijo tisti, ki želijo, da ostane podeželski človek na isti stopnji kot pred sto leti! V mestih

je delo radi večjega števila prebivalcev kvečjemu lažje. Za pravilno kulturno delo pa ni neobhodno potrebna kvantiteta — količina, marveč kvaliteta — kakovost ljudi. Zato ne smemo govoriti o nesposobnosti naše vasi za sprejemanje kulturnih vrednot, če nismo s tem delom niti prav začeli. Nasprotno. Literarni večeri, ki so jih priredili mladi slovenski pisatelji in pesniki preteklo leto, so pokazali, da naše podeželje željno in hvaležno sprejema prave kulturne vrednote. Ti večeri so tudi pokazali način, kako se naj prekrine kulturna osamljenost naše vasi.

Najvidnejši kulturni ustanovi, Narodno gledališče v Ljubljani in v Mariboru iz razumljivih gospodarskih razlogov, ne moreta prirediti gostovanj po manjših krajih s celotnim ansamblom. Lahko pa bi med počitnicami posamezni člani in manjše skupine odšle v oddaljene trge in vasi, kjer bi priredili gledališke tečaje in predstave — seveda ne s plehkim sporedom. Prav tako ne moremo zahtevati, da bi na primer ljubljanski filharmonični orkester prirejal koncerte po podeželju. Imamo pa mladino, ki študira glasbo na konzervatoriju. Ali ne bi lahko ti mladi konzervatoristi v počitnicah sestavili recimo pevsko in godalne oktete in odšli na turnejo po manjših slovenskih krajih? Njim to ne bi škodilo, slovensko ljudstvo pa bi spoznalo pravo glasbeno kulturo. In slikarske razstave? Če bi dal vsak slo-

venski slikar in kipar po dve svoji deli, bi bilo to dovolj, da se organizira potujoča slikarska razstava. Vsako društvo, ki bi v svojem kraju prevzelo skrb za razstavo, bi dobilo napisano strokovno razlago razstavljenih del. Tako bi obiskovalcem, na vasi lahko razložili pomen in bistvo likovne umetnosti...

Vse to bi se dalo z razmeroma malimi žrtvami urediti. Vsi, ki imajo skrb za kulturni dvig našega naroda vsak trenutek na jeziku, lahko pokažejo na ta način z delom, da jim to ni samo fraza! jbc

Kulturni drobci

Borec za svobodo

Ameriški pisatelj Upton Sinclair (čitaj: Aptn Sinkler), katerega znameniti socialni romani so izšli v 10 milijonih izvodov in v 40 jezikih, je neumorno borec za srečno bodočnost ljudi. Povodom današnjega kaosa je nedavno naslovil svetu apel, ki se med drugim glasi takole:

»Svetovna zgodovina se ponavlja. A človeštvo ni dovolj poučeno o trpljenju, ki ga je prebil del zemlje pred 150 leti. Bilo je to l. 1789. na francoskih tleh. Proti Franciji, ki se je skušala otresti fevdalne verige, se je združila tako zvana »Sveta alianca« ostalih evropskih držav. Danes so prilike v izvestnem pogledu težje in bolj pogubonosne nego takrat, ko je bilo le nekoliko časopisov, a idejna borba se je vodila z letali in brošurami, ki so se mogle takrat tiskati. A danes se nahaja gigantski tisk v rokah bogatinov, in z radijem so si vladajoči razredi skovali močno orožje, s katerim si podrejuje duh narodnih mas. — Danes se kupuje svoboda s puškami in mitraljezi, bombarderji in lovskimi eroplani.

Dogodki se razvijajo z veliko brzino, tako, da to, kar je danes napisano, izgleda jutri že staro. Kaj bo pripela bodočnost, moremo le malo slutiti. Male države se tresejo pred bližajočim se plazom. Povsod smrdi po trupih. Proti taki pretnji vojne in finančne sile ni druge obrambe ko budnost narodov. Prosim vse one, ki delajo in proizvajajo, da čujejo moje besede: Ne dopustite, da gre ta val proti pravičnosti in ljudskemu pravu niti korak dalje k svojemu slavlju. A ti, narod moje zemlje (ameriške), pripravljaj se za rojstvo nove svobode, ki nam ga je obljubil veliki Lincoln in skrbi, da ne preneha vladavina naroda z narodom in za narod. Vi prosvitljenci in resnicoljubi, dvignite svoj glas in pokažite svetu, da v narodnem življenju obstojajo še vedno moralne vrednote, ki morejo prepričati, da bi bila gangsterska vladavina končna sodba naše kulture in civilizacije.

To so njegove besede iz junija t. l. Od takrat se je spremenilo v marsičem, zlasti pri nas v Evropi, ker danes kujejo meseci, kar so prej skovala desetletja. Bilo trenutno kakorkoli, upamo, da se bodo želje tega borca za svobodo izpolnile mogoče prej kot si milijoni in milijoni mislijo. Saj čas beži zelo naglo. jf.

Pri. J. Šedivý: Češčina za samonko

1938. Založila Jugosl.-češkoslovaška liga v Mariboru. Strani 200. — V toplo in stvarno pisanem uvodu povdarja pisec, ki je znan kot glasnik in delavec za zblizanje med slovanskimi narodi, veliki pomen Čelov in češčine za nas, zlasti se obrača na mladino, ki si vedno bolj želi znanja češčine, primanjkuje pa učiteljev in primernih učbenikov. Temu hoče odpomoči pričujoča knjiga, ki je namenjena ne le za šolo, temveč izrecno tudi za samouke. Na vprašanje, ali se je mogoče naučiti jezika iz knjige, ob tej knjigi lahko odgovorimo pritrdilno. Saj je sestavljena tako, da posreduje ne samo pasivno znanje, da jezik razumeš, temveč tudi da ga aktivno obvladaš, da ga znaš govoriti. Poleg tega pa podaja tudi slovniška in pravopisna pravila, skoro bi rekli na pretek. Vsebinska posameznih beril, ob katerih se, vedno primerjajoč v slovensčino, tolmačijo besede in jezikovni zakoni, je izredno pestra, izvirna, vzgojna in vseskozi zanimiva. Posebnega slovarja ni, zato pa se učna snov vedno ponavlja v raznih spremembah in se na vse načine vežba. Največja odlika knjige je njena sodobnost, velika množina razgovorov in to iz vsakdanjega življenja, ki nudijo bogat besedni zaklad najbolj rabljenih izrazov in zvez. Na koncu ima knjiga še nekaj zgledov v slovaščini.

Pisatelj trdi po pravici, da je njegova knjiga pri nas prvi poizkus te vrste. Iz napovedi, da je to prvi zvezek Slovanske knjižnice, ki jo hoče urejati in izdajati, upamo in želimo, da se naše slovansko udejstvovanje postavi s takimi praktičnimi, tehtnimi knjigami na konkretna tla.

A. D.

Neodvisno gledališče je po dveh uspešnih predstavah v Mariboru gostovalo v Ptuj in v Murski Soboti. V obeh mestih je bilo polnoštevilno občinstvo zadovoljno s to novo gledališko skupino.

Stjepan Radić in dr. Vladko Maček

Slika iz leta 1927.

Za ženo in dom

Pletenje in kvačkanje

Najbolj priljubljena in praktično uporabljiva ročna dela so brez dvoma pletenine. Kaj vse pletemo, bi bilo težko hitro povedati. Največ se plete gotovo nogavic in rokavic. Kdo v kmečki hiši še ni nosil debelih volnenih ali močnih bombažastih nogavic. Take, doma spletene nogavice zdajeka prekašajo tovarniško robo, ki je tanka, slaba in ne daje nikake toplote nogi. Dalje pletemo copate, bluze, jopice, obleke, kostime, bolniške jopice, puloverje, kapice, otroške obleke — za dečke in deklice. Za izdelavo teh stvari lahko vzamemo najrazličnejši material. Zelo dobra je naša domača volna, katero dobimo v vseh barvah in kvaliteta. Predvsem je pa cenejša od inozemske.

Pletenje je zelo staro ročno delo. Že naše prababice so mnogo pletle. Po svetovni vojni pa se je uvedlo še mnogo več pletenin, predvsem industrijskih izdelkov, ki jih pa z ročnim delom prav tako lahko izdelamo. Naše žene in dekleta pletejo in kvačkajo iz leta v leto več, kar je popolnoma pravilno. Saj je tudi moda pleteninam zelo naklonjena. Doma pletene in

kvačkane stvari niso samo cenejše, ker jih naredimo same, temveč tudi mnogo trpežnejše. Posebno praktične so otroške obleke. Če jih izdelamo iz trpežnega materiala, jim kratkoma dopletamo ali dokvačkamo vsako leto par vrst, in otroci jih lahko nosijo mnogo let. Pletemo čisto enostavno, same desne in leve v raznih vzorcih. Delamo po kroju in nam ni treba točnega popisa. Ker pa iz različno debele volne ter z bolj ali manj prožnim vzorcem ne dosežemo z enakim številom petelj vedno enake širine, je najbolje, da napravimo najprej poizkusni vzorec. Ako smo količkaj izvežbanj v pletenju ali kvačkanju, se nam delo gotovo posreči. V začetku bo že treba parkrat parati, toda to nič ne de, vsako spretnost doseže človek na podlagi izkušenj. Nikakor pa ne smemo dalje delati, češ, bo že kako. Sicer pa so to samo težave, ki se pojavljajo pri začetnicah, kar pa ne sme nobeni vzeti poguma. Po nekaj dobro uspelih poizkusih bo vsaka dobila veselje do pletenja in kvačkanja.

Udobnost nekdanj in sedaj

Vstopiš danes v katerokoli slovensko kmečko hišo (z nekaterimi izjemami seveda, ki se še vedno najdejo), povsod boš na prvi pogled videl odlake, ki so dika naše kmečke gospodinje: snaga in čistost ustvarjata kljub preprosti opremitvi stanovanje udobno in prijetno, tako da se počutiš v njem takoj domačega. Hiše in stanovanja naših prednikov še od daleč niso bila tako udobna, kakor je današnje prebivališče kmetovo. Še v začetku prejšnjega stoletja niso v naših krajih gradili hiš z večjim številom prostorov. Pri vstopu v hišo se je takoj prišlo v glavni in edini prostor, ki je služil za kuhinjo, dnevno sobo in spalnico vsej družini. Okna so bila majhna, leto in dan zaprta ter opremljena s šipami iz neprosojnega stekla v premožnejših, z mehurji in revnejših hišah. V takih bivališčih je bilo težko imeti red in snago. Če so bili še kakšni stranski prostori, so bile to temne kamre brez oken in zraka. Zimske večere so preživeli ljudje pri svečavi borovih in gabrovih treskih, bogatini pa so si svetili z lojevitimi svečami. Dostikrat je razsvetljeval izbo samo plamen z ognjišča. V opisanih razmerah pa niso živeli samo kmečki ljudje, temveč tudi meščani. Udobnost je bila takrat tudi v mestih neznana zadeva. Na dvoru angleške kraljice Elizabete, ki je vladala v šestnajstem stoletju, so imeli v zimskem času v vseh sobanah po tleh razgrnjeno slamo, da je bilo bolj toplo. S slamo so pokrivali tla v svojih stanovanjih tudi graščaki in meščani. Te slame po celem mesecu niso menjavali. Oni, ki jo je menjal vsak dan, je veljal za bogatina. Seveda ni bilo mogoče takih sob v zimskem času pometati in čistiti. Vsa nesnaga je ostala v slami. Na švedskem dvoru je bil še pred 200 leti običaj, da so nad kraljevo mizo za časa obeda držali veliko plaho, da ne bi padali ščurki in razna druga golazen v jedila. Tudi imenitniki so se takrat le redko umivali, ker so smatrali pogosto umivanje za nezdravo. Bila pa je razvita požrešnost pri obeh spolih tudi v najvišjih krogih.

Torej iz vsega vidimo, da ni vedno denar ono, kar povzroča udobnost. Preprosta in skromna kmečka hiša je lahko danes prav tako prijetna, domača in udobna, kakor bogatinski dom, ker glavni pripomoček za to je dobra gospodinja ter red in snaga v hiši.

Kuhinjska posoda

Čim več in čim boljše kuhinjske posode ima gospodinja, s tem večjim veseljem stopa v svojo kuhinjo. Nekoč je bila kuhinjska posoda jako skromna, razne v kuhinji služee priprave pa tako neznatne po številu, da je res pomagala gospodinjici pri delu le nena lastna iznajdljivost. Danes najdemo v kompletno opremljeni kuhinji vse, kar si le moremo misliti kot dobrodošlo ob raznih prilikah. Današnji kuhinjski pribor je izdelan tako, da nam v praktičnem oziru nudi vso udobnost, očesu pa prijetno sliko. Seveda, če bi hoteli danes kuhinjo popolnoma opremiti, bi rabili za to precejšnjo vsoto denarja, s katero pa vsaka gospodinja ne razpolaga. Ni pa radi tega treba izgubiti dobre volje, saj počasi se tudi daleč pride. Radi pomanjkanja potrpljenja in dobre volje si mnoge gospodinjice v želji, da bi takoj vse imele, nakupijo neko ceneno ropotijo, ki je v nekaj mesecih potrta, pokvarjena, zarjavela, obdrsnjena in ne vem kaj še. Denar je zavržen, kuhinja pa zopet prazna oziroma polna neuporabne navlake. Tako ne smemo postopati, če hočemo in

moramo varčevati, a imamo željo po lepi kuhinji. Saj ne rabimo vse naenkrat, ker tudi skuhati ne moremo naenkrat vsega tega kar se skuhati da. Kupimo raje vsak mesec samo par komadov kuhinjske posode in drugega kuhinjskega pribora, a teh par komadov naj bo res lepih, trpežnih in dobro uporabljivih. Tako delamo mesec za mesecem in kmalu bo kuhinja polna res dobre robe. Zopet pa ne smemo delati teh mesečnih nakupov brez glavo in tja v en dan, kakor se pravi. Naj ne bo vsak lonec druge oblike, vsaka skleda druge barve in kakovosti, vsaka deska iz drugega lesa itd. Kupujemo vso posodo pri trgovcu, ki ima popolno kuhinjsko posodo iste izdelave na zalogi, da lahko vedno dokupimo to, kar še rabimo v isti barvi in obliki. Saj je vendar mnogo lepše videti, če je vsa posoda v neki skladnosti.

Ako si je gospodinja posodo nabavila, ima pač gotovo z njo tudi veselje. Njeno veselje pa bo dolgo časa trajalo, če bo s posodo tako ravnala, da bo ostala dolgo časa lepa in nepoškodovana. Posodo je treba previdno jemati v roke, previdno prestavljati, da se ne obtolče, paziti, da se v njej nobena jed ne prismoji, posebno pa jo moramo skrbno in pravilno umivati. Pri umivanju zanemarjeno posodo pozneje ne moremo več spraviti v prvotno stanje, če jo pa lepo umivamo, ostane leta in leta kakor nova. Posodo je treba takoj, preden se posuši umiti v vroči vodi, ne drgniti s preostrim peskom ali nožem ter izplahiti prav tako v vroči vodi, ker le tedaj dobi lep sijaj. Gospodinja sama, kakor služkinja naj posebno pazi na porcelanasto posodo, ker ni toliko škodov v tem, da se eden komad sterc, temveč v tem, da skupina posode potem ni več popolna, a če je poteklo že več let od nakupa, dobimo težko eden enak komad k prejšnjim. Pamenno nakupujemo in varčujemo to kar imamo, pa nam bo kuhinja vedno v veselje.

KUHINJA

Vampova juha s krompirjem. Skuhaj dva debela, olupljena in na kocke zrezana krompirja v dveh litrih vode. V posodi napravi prežganje iz velike žlice masti in moke. V blede zarumenjeno prežganje prideni žlico drobno zrezanega peteršilja in čebule ter neprestano mešaj, da se še nekoliko zarumeni. Nato prideni dve pesti kuhanih in na drobne rezance zrezanih vampov, jih v prežganju nekoliko minut duši, nakar dodaj kuhani krompir z vodo vred, osoli, dodaj celico majarona in kuhaj vse skupaj še nekaj minut. Ako hočeš, lahko priliješ malo kisa, predno neseš juho na mizo.

Paradižnikova juha z rižem. Prereži čez polovico dva debela, zrela paradižnika. Ju deni v kozico in prideni nekaj koscev čebule in žlico masti. Ko se nekoliko zarumeni, potresi z žlico moke in duši še dve minuti. Nato prilij 2 l tople vode, osoli in kuhaj pol ure. Ako hočeš, prideni žlico sladkorja. Pospej kuhaj v juhi četrt litra riža in v kuhani riž pretlačaj paradižnikovo juho. Ko vse še enkrat prevre, je juha gotova.

Makaroni z jabolki. Namaži posodo s surovim maslom in deni vanjo polovico od četrt kilograma kuhanih in odcenjenih makaronov, semtertja košček surovega masla, nato vrsto nakrhlijanih jabolk, po jabolkih žlico sladkorja v prahu, sšep cimeta, nato pa zopet makarone, surovo maslo in jabolka. Ko je posoda polna, jo pokrij in postavi za pol ure v pečico. Pečeno jed premešaj in postavi s sladkorjem potreseno na mizo.

Podmetena jabolka. Olupi 6 srednje debelih kiselkastih jabolk, jih zreži na krhlice in odstrani pečke, deni v lonec ter nalij nanje 3/4 l vode. Nato jih pokrij in kuhaj do mehkega. Nato odlij vodo v drug lonec. Jabolčka dobro stlači in jim prideni dve polni žlici

pšenične moke ter nekoliko soli, premešaj, dolivaj poprej odliko vodo in pust, da vse skupaj še nekoliko vre. Nato še enkrat premešaj, stresi v skledo in zabeli z žlico masla ali masti. Če hočeš potresi po vrhu jedi še žlico sladkorja.

Ocvrti vampi. Melhko kuhane, še nekoliko tople vampe zreži na tri prste široke in prst dolge kose, jih povaljaj v moki, raztepenem jajcu in drobtinah ter naglo v vroči masti po obeh straneh ocvrti. Postavi jih s kislim zeljem ali solato na mizo.

Razni ostanki svinjskega mesa s širokimi rezanci. Ob raznih prilikah ostane gospodinjici marsikaj od mesa, ker se ga navadno ljudje prej naveličajo, kakor vsake druge, najboljši preproste jedi. V takem slučaju si pomagaj na

ta način: Kosti oberi in meso zreži na manjše kosce. Sprži na žlici masti drobno zrezane čebule prideni sšep sladke paprike, zalij z zajemalko juhe ali ali paradižnikovega soka, prideni meso in kuhane, odcenjene rezance, rahlo premešaj, če je potrebno, malo prisoli in daj za četrt ure v peč. Nato daj s solato ali kislim zeljem na mizo.

Pljuca v rižu ali kaši. Zreži 1 kg kuhanih pljuč na rezance. Sprži na vroči masti žlico zrezane čebule, prideni pljučka, pol litra opranega riža ali kaše, žličko sladke paprike, zrezanega zelenega peteršilja, malo majaronovih plev, 1/4 l paradižnikovega soka in 3-4 zajemalke juhe, v kaetri so se pljuča kuhala. Če je potrebno, malo osoli in vse dobro prekuhaj.

Dopiši „Edinosti“

Telefonska zveza Slov. goric s Ptujem in in Mariborom je otvorjena

Sv. Božen v Slov. gor., dne 30. sept.

Po večletnem brezuspešnem trkanju na vrata odločujočih oblasti se je letos odboru interesentov za zgraditev telefona v Slovenskih goricah posrečilo prepričati oblasti o nujni potrebi ožje zveze tega dela naše severne meje, ki čuva ljubljeno domovino Jugoslavijo kot vedno čuječo prednjo stražo, z ostalim svetom.

Slovenske gorice, ta, po pravici rečeno, najlepši del Slovenije, ki je bil doslej odrezan od sveta, da je moral človek hoditi ure in ure, če je hotel oddati briolav, ali poklicati v sili kakšno pomoč, imajo sedaj svoji lastni telefon, kljub temu, da je bilo od strani reakcionarnih godrnjačev vrženih pod nose odbora veliko polen. Občinske uprave Sv. Urbana, Sv. Boženka, Sv. Andraža in Svetega Antona so prispevale v fond za gradnjo telefona določene zneske. Prav tako je podprla odbor mestna občina Ptuj, Združeno je trgovcev Ptuj in okolica, Zbornica za TOL, lep znesek pa je dal odboru trgovec Josip Tušak pri Sv. Antonu v Slov. goricah, in še mnogo drugih.

Veliko se je trudil za realizacijo zamisli gospod dr. Remec, župan mesta Ptuja, ogromni del zaslug za izgradnjo te zveze pa nosi vsekakor g. Čuš, upravnik pošte Ptuj, ki je tolmачil želje Slov. goric poštni direktorju v Ljubljani, pomagal z nasveti, itd. Mnogo je pripomoga seveda tudi direktorja PTT, v Ljubljani ki je uvidela potrebo takšne zveze in je šla odboru na roko. In še toliko drugih je, ki so doprinesli žrtve in trud, — Slov. gorice so jim hvaležne.

Dan otvoritve je bil določen za četrtek, 29. septembra. Solski otroci in občinstvo, katero cenil vrednost pridobitve telefona, so okrasili poslopja poštno imenovanih krajev s cvetjem ter so v prazničnem razpoloženju čakali prihoda slavnostnih gostov: zastopnikov oblasti in drugih ustanov, ki jih je vodil višji svetnik gospod dr. Jože Štukelj, zastopnik direktorja PTT, v Ljubljani. Gospodu dr. Štuklju je pripadala naloga otvoriti telefon ter ga izročiti prometu.

Ko se je zastopnik direktorja pojavil pred poslopjem pošte Sv. Urbana, so ga zbrani občani pozdravili z glasnimi vzkliki, otroci pa so mu med mahanjem z rokami izrekli prisrčno dobrodošlico. Po pozdravnem govoru, na katerega je odgovoril g. dr. Štukelj z ljubeznivimi besedami in počasnil razumevanje direktorje PTT, za težnje ljudstva ki pa so čisto večje od finančne zmožnosti direktorje, se je izvršila otvoritev. Solski otroci so še zapeli državno himno, in gostje so se odpeljali naprej.

Sv. Božen se je za ta dan okrasil s cvetjem, zelenjem in državnimi zastavami. Ko so se prikazali na cesti avtomobili slavnostnih gostov, je šolska deca pod vodstvom učitelstva jela vzklikati došlim pozdrave. Prvi je iztopil g. dr. Štukelj, ki je bil deležen pluhe cvetja, katerega so spali nani otroci in pričujoče občinstvo. Gosta je pozdravil domači gospod župnik. Pozdravil je zastopnika direktorja, pozdravil predstavnike oblasti in drugih korporacij, ni pa tudi mogel mimo duhovnih gospodarjev, ki so bili med gosti v precejšnjem številu, in jih je pač pozdravil po zasluženju, ki so ga doprinesli k uresničitvi želje Slov. goric. Govorniku

se je zahvalil gospod dr. Štukelj, ki je obljubil, da bo sporočil direktorju zahvalo Slov. goric ter priporočil prošno prebivalstva za upeljavo avtozveze s Ptujem, za katero so ga prosili vsi govorniki — in ki je v resnici potrebna.

Po cerkvenem obredu so se gostje odpeljali k Sv. Andražu, kjer jim je bil prirejen najlepši sprejem. V lepih besedah so govorniki očrtali zasluge poedincev za izgradnjo telefonske linije. Vsi: gospod župnik, šolski upravitelj in župan so si bili edini, da je bila ta zveza prepotrebna, in da bo gotovo prinesla velike koristi v te pozabljene kraje.

Pri Svetem Antonu, kamor so se gostje pripeljali okrog pol dvanajstih, jim je bila po otvoritveni ceremoniji prirejena v Altovi gostilni zakuska. Na zakuski se je zbralo okrog dobro obloženih miz približno 60 ljudi. Vino je razgibalo življenje. Dvigali so se govorniki ter slavili zasluge na vidna mesta postavljenih ljudi. Oni namreč, ki se v življenju trudijo za dobro, za uspeh, za napred, so pravi naši voditelji, ki nam dajajo svetlo pot in zaupanje.

Duhovni gospodarje so sedeli za mizo skupaj in ko je govoril gospod Senčar, veletrgovec v Ptuju, o nekaterih slabostih v našem javnem življenju, so se g. župnik od Sv. Urbana v Slov. goricah izvolili tako razburiti, da so poskočili za mizo, in bi s svojo roko skoraj udarili po mizi, če bi jih ne mirili sam gospod prošt in gospod gvardijan iz Ptuja. — Ko so razburjenemu gospodu dopovedali, da govornik ni na padel določenih oseb, temveč našo mladino in v ponižnosti oprano narodno zavest, ki ne protestira, če imajo javne institucije svoje urade v hišah, katerih lastniki spadajo med zagrizene nasprotnike našega naroda, so gospod blagovolili nekoliko popustiti, a pomirili se niso.

Prišel je mrak in z njim večer. Pesmi so donele skozi okna gostilne, šale so se množile, in sredi vsega tega se je nekdo spomnil celo težkega časa bratov Čehoslovakov. Kaj bi govoril dalje! — Ob takšnih prilikah izbruhne bratska ljubezen maksihe, kjer bi čakal v normalnih urah nanjo zaman. —

Zvečer ob osmih je bil bankett končan in gostje so se razšli.

Zdaj, ko je nova telefonska linija poslala last Slov. goric, se gospodu upravniku Čušu ponovno zahvaljujemo za razumevanje in pomoč, prisrčno pa se zahvaljujemo tudi gospodu višjemu svetniku dr. Štuklju, ki nas je izvolil počastiti s svojo osebno prisotnostjo. Zahvaljujemo se tudi vsem onim tihim in nepoznanim delavcem, ki so kakorkoli pripomogli k izgradnji našega telefona. Prosimo pa tudi, da se želje Slov. goric po vpejljavo avtozveze uslišijo, in se njih udeležitvev kmalu izvede.

Ignac Koprivc.

Rogaška Slatina

Naše zdravilno kopalnišče je postalo že precej mirnejše, ker je večina gostov odšla. Vendar jih je še precej ostalo, tako da lahko smatramo sezono za neprekinjeno. Prejšnjo soboto je odšel tudi dr. Maček, hrvatski kmetijski voditelj, ki je bil tu daleč časa na zdraviljenju. Med svojim bivanjem vzbujal splošno pozornost, posebno tučji ga z zanimanjem motrijo radi njegovega pristopnega nastopa in skromne obleke, pri kateri je hupertus najbolj značilen. Nemoteno se je sprehljal po zdraviliškem parku in po okolici, kar je napravilo na goste in prebivalstvo zelo ugoden utis.

Šmarie pri Jelšah

V nedeljo 25. septembra t. l. je imelo tukajšnje Sokolsko društvo svojo loterijo, katera glavni dobiček je bil nov avtomobil, znamke DKW. Za reklamo so ga vozili še pred loterijo po raznih krajih, kakor v Celju, Slov. Bistrici, Rogoški Slatini in drugod. Avtomobil je zadeli sin viničarja, ki je v službi pri šmarskem živnozdravniku dr. Rihtrščicu. Slednji je srečko poklonil viničarjevemu sinu in menda prav radi te okolnosti je bila srečna. Dobitnik je seveda neizmerno vesel in si sreče v prvih minutah še predstavljati ni mogel. Baje so mu ponujali za avto takoj po loteriji 25.000 din. —

Sokolsko društvo je pred loterijo napovedalo, da bo v časopisih rezultat loterije objavljen v nedeljo 2. oktobra, kar pa se iz neznanih vzrokov ni zgodilo. Zunanji imenitniki srečk so radi tega zelo vzvoljeni in prirediteljem sličnih loterij pripravljamo, da svoje obljube izpolnijo. Vsak igralec je pač radoveden, če ni kaj zadel, kar je povsem razumljivo.

Naše Sokolsko društvo pridno zbira sredstva za postavitev svojega »Doma«. V to svrhu je priredilo v nedeljo, 25. septembra loterijo, za katero je bilo v kraju in daleč po deželi mnogo zanimanja zavoljo lepega namena prireditve in zaradi dragocenih dobitkov, ki so jih požrtvovalni prireditelji priskrbeli. Udeležba iz vseh slojev naroda je bila ogromna. Po pozdravnih besedi br. staroste Stupice z zahvalo dobrotnikom, ki so na kakršen koli način dobro stvar podprli, se je zrebanje v grobni tišini začelo in v najlepšem redu ter v dobrem splošnem razpoloženju končalo. Največjo občo pozornost je povzročil prvi dobiček viničarja Kumbergerja iz Tinskega, lep osebni avto. Pa ne v prvi vrsti zaradi svoje razmeroma velike vrednosti, marveč radi okolnosti, kako je Kumberger prišel do srečke, ki mu je prinesla ta dobiček. Njegov dobrodušni gospodar živnozdravnik Peter Rihtrščic mu jo je bil namreč podaril. To je bila zadnja srečka, ki jo je br. Rihtrščic še imel. Saj si le srečni

dobitnik sm ne bi bil mogel nabaviti, tem manj, ker mu je lani skromna domačija zgorela. Tako se je sreča nasmejnila res potrebnemu. Česar se veselijo vsi dobri ljudje, tudi tisti, ki so sami srečkali v dobri nadi za sebe, a se je »kolo sreče« drugače zaokrenilo.

Kozjak

Kozjak — ta pred vojno bolj ko Pohorje priljubljena, razgleda bogata izletna točka iz celega okolja, posebno Maribor-Gradec, je postal v zadnjem desetletju pravcati Benjamin slovenskega planinstva. Ko se je pred 12 leti naše planinsko društvo z vso in res hvalevredno vneto zavzelo tudi za to pogorje, je ravno obmejni Kozjak (mišljen v svoji celoti) obetal postati najzvarnejša in najmočnejša jugoslovanska obmejna planinska trdnjava. To upanje je podprl še posebno leta 1927 po naročilu SPD izdani izborni Badjurov Vodnik po Kozjaku. Toda prišlo je ravno narobe. Vse se je kakor bi Kozjak ne bil glede razgleda še bogatejši in glede pokrajinskih lepôt še divnejši ko Pohorje. In kakor da bi Kozjak sploh ne bil več naš, temveč da ga že kot izgubljeno slovensko posest na ta način izročamo našim mejašem, da ga popolnoma zamemarjamo in da gre le semtertja kdo še pogledati, če Kozjak sploh še stoji tam, kjer je stal še tedaj, ko smo ga prevzeli kot svojo posebno dragoceno obmejno last. Iz tega našega neodpušljivega narodnega greha nastale posledice so v vsakem oziru naravnost porazne. Posebna zasluga »Edinosti« bo, če se to obupno stanje že v doglednem času spreobrne. Zanj če se je resno delo, da — ker »Mohamed ne pride gori, pride gora k Mohamedu« ...

Žalec

Znani Franciškov kramarski in živinski sejem pri nas se je vrši tudi letos. Pripeljane je bilo mnogo vsakovrstnega blaga. Prignali pa so tudi od blizu in daleč mnogo živine, tako goveje in tudi konj. Vendar pa so bili kmete zelo nezadovoljni, ker so morali živino takoj odgnati domov in je niso smeli postaviti na sejnišče, ker se je v okolici pojavila nalezljiva slinovka. Mnogo je bilo tudi kupev za govejo živino, ker se je pač na tem sejmu vedno dobro kupilo. Bolj zadovoljen so bili kramarji, četudi jih je bilo zelo veliko tako, da pač niso morali priti vsi na svoj račun, vendar obutev in obleko je treba preskrbeti, čeravno se pozna, da so Savinčani dobili letos bolj pičle denarje za hmelj.

Kaplia vas

V nedeljo se je vršila pri nas gasilska tombola z veselico, ki je v vsakem oziru prav zadovoljivo uspeła. Nekoliko je motil popoldanski dež in je marsikateri obiskovalca zadržal doma. Glavne dobitke, kolesa in druge, so prejeli sami moški, ki so jih gotovo vsi rabili in ni bilo od ostalih nobene nevoščljivosti.

Rogatec

V našem trgu in okolici obstoji več raznih društev, ki se precej agilno delujejo. Pri manjkovanju pa je vsem potrebnih prostorov, zlasti večje dvorane za igre in druge prireditve. Sokoli, Društvo kmetijskih fantov in deklet in Citalnica, ki je najstarejše kulturno društvo v Rogatcu, so imeli svoje prireditve v Brezinskih dvorani, ki pa ni povsem ustrezala potrebam in razmahu društev. Katoliško prosvetno in bralno društvo pa sta imeli svoje prireditve v bivši Spornovi dvorani. Ker pa je posestvo in zgradbe, zlasti pa hotel prešel v last Celjske mestne hranilnice, se je slednja odločila za preureditev vseh prostorov in bo tudi bivša dvorana povečana in povsem preurejena tako da bo pripravna za vsako večjo prireditev. Ta dvorana bo na razpogo vsem tukajšnjim kulturnim društvom. Želimo, da bi bila kmalu gotova, ker je nastopil čas pospešenega prosvetnega udejstvovanja. Odločitev modernizacije dvorane, zlasti pa hotela, iskreno pozdravljamo in je s tem torjen važen korak pri napredku našega trga.

Donačka gora

Pri tukajšnjem Društvu kmetijskih fantov in deklet se vneto pripravljajo na uprizoritev igre »Divji ovec« katero nameravajo prirediti v novi dvorani v Rogatcu, čim bo gotova. Kakor hitro bo glavno poljsko delo, ki je velika ovira naši kmetijski mladini pri prosvetnem delu, v glavnem končano, bo zopet nastopil čas živahnega razmaha njihove organizacije. V zimskem času pa namerava prirediti imenovno društvo prosvetnega tečaj, ki bo velikega pomena za našo mladino. Posebno opazamo, da kažejo kmetijski fantje in dekleta v svojem društvu polno razumevanje in odgovornost za splošni napredok naših vasi, kar moramo z velikim zadoščanjem pozdraviti.

Malma - Sv. Jurij v Sl. g.

Bodimo narodni zavedni. Živimo v času, ko se vsa Evropa z mrzlično naglico oborožuje. Države kar tekmujejo med seboj v oboroževanju in mečejo težke milijone za orožje. Vsa Evropa je razburkana in v stra-

Zanimivo štivo

O filmski cenzuri

V raznih deželah sveta imajo o filmski cenzuri čisto svojevrstne zakone. V Franciji in Ameriki imajo celo poseben »moralni kodeks«. V Ameriki v glavnem ne smejo filmi smešiti državne zakone, kriminalne scene ne smejo tako prikazati, da bi jih lahko kdo posnemal, ne smejo napadati svetost zakona in odobravati ločitev, seksualne perversnosti ne smejo niti naznačiti, brez potrebe ne smejo kazati ljubavne scene, duhovniki ne smejo nastopati kot smešne figure ali morilci, ne smejo blatiti državne zastave in končno so prepovedane tudi vse scene proti dobremu okusu. Kuba n. pr. je zelo ponosna na svojo narodno čast. Prepovedani so filmi, kjer smešijo latinske Amerikance. V nekaterih južnoameriških državah ne smejo v filmu streljati. Tam vidijo gledalci samo, kako primejo igralci revolver in takoj nato mrtvega človeka na tleh. V Južni Ameriki se namreč boje, da ne bi temperamentna publika začela tudi sama streljati. Na Japonskem so prepovedane ljubavne scene s poljubovanjem, v kolikor niso potrebne za razumevanje dela. Japoncem je namreč naš način poljubovanja popolnoma tuj. Tudi Eskinom nekdanja cenzura ni dovoljevala takih scen. Znano je, da se Eskimi pozdravljajo tako, da se dotaknejo z nosovi. Toda pod vplivom filma so Eskimi dobili drugačen pojem o poljubljanju in cenzura že deset let ljubavnih scen ne prepoveduje. V Holandski Indiji so prepovedani vsi filmi z divjega Zapada, prav tako tudi knjige, ki črpajo svojo vsebino v borbah Indijancev proti belcem. Podobnost med rdečkami in Javanci je preveč očitna, zato se oblasti boje komplikacij, če bi publika videla take filme. V holandski Indiji imajo pa še eno posebnost. V malih vaseh, kjer se nahaja samo en kino, postavijo platno v sredino dvorane. Na eni strani platna sedijo belokožci, na drugi strani pa domačini, tako da vidijo domačini vse scene narobe. Tako so tam domačini prepričani n. pr., da vse filmske igralke pišejo z levo roko! Rasisti morajo biti s tem običajem nad vse zadovoljni.

Sežiganje vdov

V Indiji je pred približno 100 leti veljalo splošno pravilo, da so po smrti moža vdovo skupno z njim sežgali. Angleži so l. 1829 z zakonom prepovedali tako sežiganje. Vendar se še danes dogajajo slučajni sežiganja vdov, za katere angleška policija sploh ne izve ali šele pozno. V takih slučajih duhovniki vdovo s silo odvedejo in vržejo v gorečo grmado, kjer zgori skupaj z mrtvim možem. Zgodí se pa tudi, da si vdove same žele tako smrt. Usoda vdov je v Indiji še danes grozna. Ženi porežejo lase, odvzamejo ji nakit, obleči se mora v najenostavnejšo obleko, jesti in stanovati mora ločeno od drugih, opravljati mora najnižja hišna dela. Indijci mislijo namreč, da vdova prinaša vsem nesrečo, zato se vdova tudi le redkokdaj znova poroči. Po veri Indijcev reši vdova, ki jo sežgejo, svojega moža vseh grehov in duhovniki pravijo, da bo toliko tisoč let ostala v nebesih, kolikor ima las na glavi. Usoda indijskih vdov je še posebno radi tega tako žalostna, ker dekleta poročijo čisto že v otroških letih — niso redki zakoni med deco 5 let — in zato že v mladosti postane marsikatera žena vdova.

Žene — kraljice zraka

Do danes smo mnogo slišali in čitali o ameriških, angleških in francoskih letal-

nicu pričakuje, kdaj izbruhne vojna. Mi smo sicer izven te nevarnosti ali žal ne moremo reči, da nas danes ali jutri ne potegne kaj v vrtnec nevarnosti. Pogledimo Češkoslovaško pred enim letom in danes. Pa med Češkoslovaško in nami je žal velika razlika. Tam narod skupno brani svoj svete pravice in pri nas? Ako na primer pogledamo v strankarske časnike bomo videli, kako ogaben politični boj se vodi med liberalci in klerikalci. Zalostno je to, da nekateri naši politiki te ali one borne somišljenike hujskajo na svoje nasprotnike. S tem vršijo med narodom žalostno in vsega obsojanja vredno razdiralno delo in sejejo med narod seme sovraštva, žal posebno med našo mladino. V današnjem kritičnem času bi naj vsa naša društva brez izjeme vršila med narodom poslanstvo narodne zavesti. Zlasti pa »Edinosti« kliče naše učiteljstvo širom naše domovine, da že otrokom vcepijo v srce ljubezen do rodne grude in ljube naše domovine.

Murska sobota

Gostovanje »Neodvisnega gledališča« iz Maribora. V nedeljo 2. t. m. je gostovalo v Soboti pod okriljem Sokolskega društva mariborsko »Neodvisno gledališče«. »Breskovi cvetec« in odlomkom iz Shakespearijevega »Sna kresne noči« — »Piramužem in Tizbo«. — Ker so gostovanja pri nas redka in ker je bilo to gostovanje posebno vr-

Napetost zadnjih dni na londonskih ulicah: Množice londonskega prebivalstva pred angleškim parlamentom, ko je govoril ministrski predsednik Chamberlain v Spodnji zbornici svoj kratek govor, ker je dobil med govorom povabilo na konferenco štirih v Monakovem.

Hearst prodaja svoj angleški grad

Zgodovina grada St. Donats Castle

75letni kralj ameriškega časopisja William Randolph Hearst je objavil po svojem londonskem zastopniku sporočilo, da se je odločil prodati svoj grad St. Donats Castle v južnem Walesu. Tako je pričelo kopneti tudi evropsko bogastvo slovitega Amerikanca. St. Donats Castle je eno izmed najlepših grajščinskih posestev v Angliji. Hearst je zagledal sliko grada St. Donats Castle v nekem ameriškem magazinu, in sicer povsem slučajno. Kupil je posestvo za »lapanje« 100.000 dolarjev, toda pozneje je vtaknil v svrhu olepšave in povečanja še 1,5 milijonov dolarjev. Grad se nahaja ob bristolskem zalivu 50 metrov nad morsk gladino. Hearst je povečal grad na ta način, da je kupil neko zgodovinsko staro opatijo, ki so jo oprezno demolirali in prizidali gradu, ki ima 90 stanovanjskih, 30 spalnih soban. V ogromnem parku si je dal Hearst zgraditi za 150.000 dolarjev največje in najelegančnejše kopalnišče Anglije, saj ima to kopalnišče, ki ga je mogoče pregrevati, direkt-

ni spoj z morjem. Ogromen je nadalje prostor za igranje golfa. Jedilno dvorano, ki more sprejeti 300 oseb, je dal Hearst po raznih arhitekturnih spremeni v nekako ogledalno dvorano v smislu Versailles-a. Hearstovi agenti so kupovali po vsej Evropi dragocene starinske slike, s katerimi je dal okrasiti ta grad. Vpeljava centralne kurjave je stala celo premoženje. Hearstu, ki je svoj grad v štirinajstih letih obiskal samo tri ali štirikrat, in še to nekako bežno, je bilo le do tega, da zbudi nevoščljivost angleških lordov. Samo enkrat je bilo vrvenje na gradu, in sicer takrat, ko je cela skupina hollywoodskih filmskih zvezdnic bivala nad mesec dni v njem, med drugimi tudi Marion Davies in Charly Chaplin. Pozneje ni nikdo videl Hearsta v Angliji. Imel je velika posestva v Ameriki in Mehiki, po obsegu tako velika kakor mala kraljevina. Sedaj, ko je pričela velika Hearstova razprodaja, mora tudi St. Donats Castle verjeti, da je napočil Hearstov bajeslovni zaton.

kah. Marsikomu bo neznano, da je število deklet v češkoslovaški republiki, ki se posveča civilnemu letalstvu, vedno večje in da so dosegle že zavdanja vredne rezultate. Saj je pri letalskih tekmah Male antante dosegla letos med ženami-piloti prvo mesto Čehoslovakinja Železnikova iz Zlina. Mnogo jih je, ki se posvetijo jadralnemu letalstvu. Najbolj je letalski sport razvit v Zlinu — Batinem mestu. Tam imajo tudi največji privatni areklub. Zato ni čudno, da je pri tekmah Male antante zmagala članica tega kluba. Ana Železnik je simpatično mlado dekle. Najraje leti v zaprtih avijonih, ker ji tedaj ni potreben popoln letalski dres. Novinarji pravijo, da ne leti samo tako dobro, ampak, da tudi odlično kuha in je pravi mojster za češke knedličke. Pri preje omejenih tekmah se je izkazala tudi Rusinja Nadja Ruso, ki je zastopala Romunijo. Letela je brez izvidnika. Tretja se je izkazala gospa Valerija Jonescu kot izvidnik in kot pilotinja.

Izkoriščanje jezera Maggiore

Mussolini je odredil, da se mora pričeti z deli za eksploatacijo vodnih sil jezera Maggiore na dan 2. novembra 1938. Dela morajo biti končana 1941. Ta dela naj omogočijo namakanje 40.000 hektarjev orne zemlje, razen tega pa bo voda dobavila 200 milijonov kilovatov toka.

HUMOR

Slab kompliment.

»Gospodična, po dnevu in po noči sanjam le o Vaših očeh!«
»Ah, tako, zato ste dozdevno tako zaspani...«

Stalni gost.

Sodnik: »Ali ste že spet tu?«
Obtoženec: »Oprostite, gospod sodnik, ali je medtem prispelo kaj pošte za mene?«

OGLAŠUJTE V »EDINOSTI«!

ste, je razumljivo, da je bila velika dvorana Sokolskega doma polna.

Pred odprto sceno je najprej predsednik Kovač, prekmurški rojak, pozdravil publiko, poudaril pomen narodne glume in prizadevanje mladih okoli »Neodvisnega gledališča« v teh razvrzanih dneh, haker je obrazložil režiser Žižek smernice in tehniko avantgardnega igranja. Zatem se je pričelo z igro.

»Breskov cvet« je domala navdušil vse gledalce, posebno mladino. Soboško občinstvo, navajeno tradicijonosti in pitano z osladnimi burkami, se je za čas živo sprostito v novem načinu igranja, v preprosti sceni

in dejanju staroklasijske dramske pesnitve, iz katere je dihal čas naravnega ljudskega življenja. — Tudi »Piramuž in Tizba« sta bila sprejeta z odobravanjem, vendar ne v toliki meri, kljub odličnemu podajanju, kajti stvar je bila za večino ali pretežka ali pa je bila za njo navadna burka.

Večer, izpolnjen z mojstrskim igranjem mariborskih avantgardistov, bo ostal v kroniki soboških odskih prireditev v tem letu — eno izmed redkih, res lepih doživetij. Želeli bi bilo, da bi bila Sobota še kdaj v bližnji bodočnosti deležna gostovanja mariborskega avantgardnega gledališča.

Več in boljših markacij na Kozjaku!

Star planinc nam piše: Ponovni pozivi v »Edinosti« zaradi pomanjkljivosti zaznamovanja potov na naš Kozjak so me napotili, da sem si nalašč v ta namen ogledal pot preko Sv. Urbana—Sv. Križa na Sv. Duh. Pripominim, da zaradi sebe ne potrebujem nobenega zaznamovanja, ker mi cela ta pot že dobro znana. Toda ozirati se je treba na novice na tej poti, zlasti pa na vnanje izetnike. In zaradi vseh teh moram priznati, da je zaznamovanje res pomanjkljivo že pri stopu proti Sv. Urbanu. Le deloma je še ohranjena v višjih gozdnih legah proti Sv. Duhu, toda večinoma tam, kjer bi jih ne bilo

tako potreba. Ravno na križpotih pa skoraj nikjer več nobenega znananja razen — že proti Sv. Duhu — nizki in še v slabo čitljivi cirilici napis najbrže bolj za obmejno strážo. Najbolj občutno pa je pomanjkanje kazipotov ozir. napisov na križpotih. O novih zaznamovanih potih, ali točneje izraženo, o drugih novih potih in izrecno po našem ozemlju pa bo treba spregovoriti posebej resno besedo na račun našega planinskega društva. Navzlic pomanjkanju zaznamovanja potov pa se ni treba nikomur bati, da bi se na tej poti zgubil. Le več povpraševanj je treba.

Hiša sreče Vas vabi!

Kmalu se prične novo kolo drž. razredne loterije, ko bo izžrebanih velikih in majhnih dobitkov v skupni vrednosti

din 64,991.000

Poskusite svojo srečo in obrnite se čimprej in zaupljivo na našo hišo sreče in glavno kolekturo drž. razredne loterije

Čela stročka stane Din 200.—, polovica Din 100.— in četrtinka Din 50.—

Bezjak - Macibac, Gosposka ul. 25 ^{Tel. 20-97}

Šiviljam

se priporoča pri

raznovrstno svilo p o c e n i p o
8, 10, 12 din meter

I. Trpin-u
Maribor, Vetrinjska ul. 15

**Le najboljša
za Vaše oči!**

Zato uporabljajte le

Zeiss-Punktal-očala

Dipl. optik E. PETELN, Maribor, Grajski trg 7
Dobavitelj bolniških blagajn

**ELITNA
KONFEKCIJA**

MASTEK MARIBOR

Za dame in gospode
prinaša vedno najnovejše

Oglasi v „EDINOSTI“ posredujejo med mestom in deželo!

AUGUST GAILIT:

Potepuhovi letni časi

Z avtorjevim dovoljenjem poslovenil MARIJAN FUCHS

Zakaj prvič ste vi, Peetrus, Paulus in Jonatan s Krootusa v Vikaverski občini, rodu Nogikikasovega, obtoženi da ste zlohotno in po zrelo premišljenem načrtu popolnoma steptali kakor rjoveči levi ali nekaj takega, plodno žitno polje, ki je last Madisa Jaanija, sina Sirkelovega, tako da zdaj na njem nič več ne cvete in ne raste. Obenem zahteva imenovani Sirkel od vas, da mu povrnete škodo za pomandrano žito z zneskom šeststo sedemdeset starih kron in štiri cente.

Drugič vas, vi brezdelneži, obtožuje gospodar Laiksaarske kmetije, Peeter Peetri, sin Peetra Puuslika starega, da ste svojevolično in pri belém dnevu posekali njegov gozd, ki ga cenil na tristo štirideset kron. Imenovani zahteva, da to vsoto hitro izplačate, obenem pa je prošil visoko sodišče, da bi vas poklicalo na odgovornost in kaznovalo po vseh paragrafi, ki govorijo o svojevolični zlorabi in uničenju tujega imetja.

Tretjič —
»Oče nebeški, to je dovolj!« je zastokal Jonatan.

»Tretjič,« je nadaljeval občinski sel, »vas toži. Peetrus, Paulus in Jonatan, zopet s Krootusovega posestva, mladi lann Pustlap, sin Ivana, da ste mu ukradli eno sekuro in eno žago. In sicer z vломom, kar je po zakonu najbolj kaznjivo dejanje.

Zdaj pa,« je zaključil sel, »bi si rad malo ovlažil svoje grlo, če je od pogreba vaše matere ostala še kaka kapljica v hiši.«

Peetrus je hitel po pijačo, Jonatom je prinesel za pririzek svinjsko gnjat, Paulus pa je privlekel vse, kar mu je kje padlo v roke: mleka, kruha, soli in ajdovih žgancev, ki so bili ostali od kosila. Javkajoče je znašal jedi na kup in jih postavil pred sva.

Občinski sel je jedel, p ilin molčal.
»Nebeški oče in sinček božji, kaj bo zdaj, kaj bo zdaj!« je tožil Paulus z jokajočim glasom.

»Morebiti bi nam pa sel kaj svetoval,« je namignil Peetrus previdno.

»Če bi hotel, bi že vedel za svet!« je

menil Jonatan in pošepetal Peetrusu v uho, da bi sva podkupili. Potem bi se mu jezik že razvezal. On vendar pozna sodnijske zadeve kakor učitelj abecedo.

Peetrus je res položil na hlebec velik bankovec. Sel ga vtakne v žep, ne da bi mignil z očesom.

Potem neha z jedačo, vzame s seboj steklenico žganja, privzdigne čepico in gre.

»Ničesar ne morem storiti, prav ničesar,« je dejal že med potjo. »Sedeti boste morali, vi nepridipravi in zahvaliti boga, če uidele visilcam!«

Ustavljajoč se tu in tam in srkajoč po požirkih iz steklenice, je hlamundral počasi proti občinski hiši.

»Takšen podleži!« je kričal Jonatan.
»Zdaj so nas pa ti Puusliki vendarle ugnali!« pravi Paulus.

»Najpametneje bo, če prej ko mogoče izginemo od tod,« je svetoval Jonatan.

»To pa že ne! Kadar se sodišče za nekoga že zanima, ni nobene rešitve več!« je mrko rekel Peetrus. »Še iz lisčjega brloga te potegnajo. — Kam pa tudi hočeš bežati? Povsod prežijo nate policaji in orožniki!«

»In kdo je kriv vsega tega?!« je zakričal Jonatan besno, ko je zagledal Nipernaadija, ki je mirno sedel na pragu.
»Vem, kdo je kriv!« je nadaljeval, poudarjajoč vsako besedo. »Tale človek tam! Ali nas ni on pregovoril k neumnemu početju v trenutku, ko smo bili zaradi smrti naše ljube matere zmešani, kakor da bi bili padli na glavo? Ali me ni on pregovoril, da sem šel na Letonsko po to nesrečno opico? Ali ni bil on tisti velik svetovalec, ki je dejal: »Dečki, kaj pa še čakate! Posekajte gozd! — Kaj se obotavljate, potepajte rženo njivo!« — Brez njega bi opica lahko mirno sedela v drevesnih krošnjah do sodnega dne. Mi bi pa spodaj mirno pili svoje žganje. Opice so od nekdanj živlele na drevju, in zaradi tega ni še nikdo sekal gozdov!«

»Le zakaj toliko besed!« je vzkliknil Paulus. »Pošteno ga naklestimo, pa bo! Noben pretep bi mi ne bil tako povšeči

kakor ta. Osuvali smo še nedolžnejše kakor je ta!«

Peetrus sleče jopič in hrka pri tem kakor bik. Rdeč je in divje gleda predse.
»Pridi sem, ti satanski pogan!« je kričnil Jonatan in si vihal rokave. Paulus pa je zgrabil palico in skočil proti Nipernaadiju.

Ta ne bodi len zgrabi svojo čepico in jo ulije proč kar more. Počasneje začne teči tedaj, ko prispe na cesto.

Čepico je nesel v roki, dokler je še videl strehe in dimnike Krootuške domačije.

GOSPODIČNA ELLO

Ko je že nekaj dni hodil skozi goste gozdove, je prispel na neki holm, odkoder je videl daleč po ravnini.

Bil je večer. Poševni sončni prameni so polzeli čez polja in gaje. Za daljnimi gozdovi se je modrilo morje. Skozi goščavo se je med jelšami in krhljikami vila reka proti morju kakor žlabudravo dekle, ki se vrača domov. Med redkim drevjem so se rdeče svetile vaške hiše. Nad njimi je poltavala truma lastavic. Malo dalje je rasel iz tal beli zvonik in beli dom, zasenčen s trepetlikami. Zrak je bil poln cvetnega prahu in vonja po smoli.

Dolgo je zrl navzdol. Smehljal se je zamaknjeno, potem pa se je ko puščica pognal v dolino. Čez majhne, valovite griče se je prožil v skokih dolg, suh človek, mahajoč z dolgimi udi kakor z zastavami v vetru. Njegov obraz je bil rdeč in raskav. Velik, krevljast nos pred njim kakor ukrivljena sekira. Široke prsi je imel razgaljene. Črn, tog klobuk je čepel čisto na tilniku. Na nogah je imel velikanske coklje, škripajoče ko harmonika.

Ko je prišel na dvorišče, si je otepel z robcem čevlje in sedel na kamen. Na nebu so se pojavili oblaki in se rdeče barvali. Kukavica je klicala kakor goreč zvonar, ki pozvanja za nedeljski večer.

Črna so plamenela v večerni zarji.
S polja je prišlo neko dekle. Pred tujcem se je ustavila in škilila nanj. Rdeča lica so bila razbrzdana od osepnic. Dolgi, belkasto svetli lasje so se opletali okoli umazanih ust. Krilo je imela izpodrečano do kolen, prašni, lubnati čevlji so bili veliki ko dva čolna.

»Kako ti je ime, krasotica?« je vprašal tujec.

Dekle je sramežljivo povsilo oči.

»Tralla.«

Mesene ustnice je obkrožil bedast smehljaj.

»Poglej no, kako krasno ime! Kar verjeti ni mogoče,« je govoril tujec. »Morebiti si na vse zadnje še gospodarjeva hči?«

»O ne,« pravi Tralla, »jaz sem služkinja in pastirica. Trapasta Tralla mi pravijo. Ime gospodarjeve hčere je Ello in ona je gospodična! Kmalu se bo poročila s pastirjem. Tedaj dobi vse. Pastor je zelo resen mož in se nikoli ne smeji. Na eno nogo šepa.«

Prestrašila se je in stekla proč. Od hleva sem je še poškilila izza vogala. Potem je zadovoljno odkrevsala.

Tujec se je smehljaj in šel proti poselski sobi. Vstopil je in se priklonil:

»Moje ime je Toomas Nipernaadi. Mor-da ima gospodar kako delo zame, — popravi-lo plota ali kaj podobnega. Na poti sem kaj opazil, da plot že razpada in da je dvorišče polno luž kakor v kakem kopališču. Ali se na ta način upravlja posestvo?«

Nedelja je bila. Gospodar je sedel za mizo in črkoval časopis. Gospodinja je čepela ob njegovi strani in z lenimi očmi gledala na dvorišče. Precej časa je minilo, preden je gospodar končal z branjem, odložil očala in vstal. Odprl je okno in zaklical:

»Tralla, Tralla! Ti preklemsko babše ti, kod se pa prav za prav potikaš? Bik je razbil vodnjak!«

Ko od zunaj ni bilo nikakega odgovora, je sedel spet na klop in se končno obrnil proti tujcu.

»Kdo pa si in odkod prav za prav?«

Toomas naglo sede za mizo.

»Ne zahtevam mnogo plače. Kadar odidem odtod, se lahko kaj pomenimo o tem. Poprej se ne mudi.«

»S teboj nimam kaj početi,« je rekel čemerno gospodar.

(Dalje prihodnjik).

2500 Din rabite,

da zaslužite 1000 Din mesečno doma.

Dopis:

„Anos“ Maribor
Orožnova 6

Priložite znamko!